

Hrvatska i NATO-ove misije potpore miru

Ivanek, Mateo

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:108998>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij nacionalne sigurnosti

Mateo Ivanek

HRVATSKA I NATO-OVE MISIJE POTPORE MIRU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij nacionalne sigurnosti

HRVATSKA I NATO-OVE MISIJE POTPORE MIRU

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr.sc. Ružica Jakešević

Student: Mateo Ivanek

Zagreb, 2022.

Izjavljujem da sam diplomski rad „Hrvatska i NATO-ove misije potpore miru“ koji sam predao na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Ružici Jakešević, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etničkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Mateo Ivanek

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Transformacija NATO saveza	3
3. Hrvatski put prema NATO savezu.....	7
3.1. Partnerstvo za mir.....	8
3.2. Strategija nacionalne sigurnosti	13
3.3. Ostali strateški dokumenti.....	19
4. Misije potpore miru u kojima je sudjelovala Hrvatska.....	20
4.1. Uloga Republike Hrvatske u mirovnoj misiji u Afganistanu	21
4.2. Uloga Republike Hrvatske u mirovnoj misiji na Kosovu	25
4.3. Ostale misije NATO saveza u kojima sudjeluje Hrvatska	27
5. Budućnost NATO saveza.....	29
6. Zaključak.....	32
7. Literatura.....	34

1. Uvod

Završetkom Drugog svjetskog rata Europa je bila suočena s nizom posljedica, a poseban problem predstavljala je tendencija Sovjetskog saveza za ideološkom i teritorijalnom ekspanzijom. Poslijeratna zbivanja u svijetu dovela su do potrebe za stvaranjem organizacije koja bi na međunarodnoj razini okupljala države s istim, zajedničkim ciljem – povećanjem sigurnosti. Stoga, kako bi se povećala sigurnost, ali i ekonomska moć, 1949. godine Washingtonskim ugovorom osnovao se NATO savez. Glavna zadaća bila je smanjiti osjećaj ugroženosti od strane Sovjetskog saveza. Već od tada, NATO savez predstavlja jednu od najvećih vojno-političkih organizacija čija je glavna zadaća usmjerena na nuklearno odvratanje i kolektivnu obranu. S vremenom, uloga NATO saveza se transformirala. Tako su početni temelji počivali na sustavu kolektivne obrane, no završetkom Hladnog rata NATO savez sve više pažnje posvećuje kolektivnoj sigurnosti i očuvanju mira na području Europe (Barić, 2004: 47).

Dokaz tomu pronalazi se u sve većim ulaganjima u operacije potpore miru, u sklopu kojih se našla i Hrvatska. Operacije potpore miru mogu se definirati kao „operacije u kojima se upotrebljavaju diplomatska, civilna i vojna sredstva kako bi se uspostavio ili održao mir te takve operacije mogu uključivati sprječavanje sukoba, uspostavljanje mira, održavanje mira, nametanje mira i izgradnju mira“ (Zakon.hr, 2019). S obzirom na to, nedvojbeno je kako NATO savez danas ima vodeću ulogu na međunarodnoj sceni, ali i potiče države članice na stalnu prilagodbu sigurnosnih politika i ojačavanje kolektivne sigurnosti.

Republika Hrvatska svoju je samostalnost i neovisnost stjecala kroz ratna zbivanja. Isprva, za vrijeme rata, Hrvatska je bila klasificirana kao primateljica sigurnosti od strane međunarodne zajednice. Završetkom rata dolazi do preokreta te Hrvatska svoju vanjsku i sigurnosnu politiku usmjerava prema članstvu u međunarodnim organizacijama. Iako službeno nije bila članica, Hrvatska 2000-ih godina započinje sa sudjelovanjem u mirovnim misijama te tako postaje pružateljica sigurnosti. Glavni problem koji se pronalazi jest taj da je Hrvatska, koja je do 1995. bila ratna zona, gotovo jedina država koja je u izuzetno kratkom periodu transformirala svoju ulogu iz primateljice u pružateljicu sigurnosti u sustavu kolektivne sigurnosti.

Prema tome, rad će se baviti sudjelovanjem Hrvatske u misijama potpore miru NATO saveza, te transformacijom Saveza i položajem Republike Hrvatske u njemu. Cilj rada je prikazati kako

je Hrvatska transformirala svoju ulogu u sustavu kolektivne sigurnosti posebice svojim sudjelovanjem u misijama potpore miru. Stoga glavno istraživačko pitanje kojim će se rad baviti glasi: Što je utjecalo na to da se Hrvatska koja je do 1995. godine bila primateljica sigurnosti transformira u pružateljicu sigurnosti u okviru mirovnih misija NATO saveza? Pretpostavka je, da je međunarodnoj zajednici bilo u cilju da se ojača stabilnost jugoistočne Europe povećavanjem sigurnosti i širenjem međunarodnih organizacija na tom području. Uz to, Hrvatska koja je bila netom pogođena ratom također je zahtijevala povećanje sigurnosti te se zbog toga približavala međunarodnim organizacijama i težila kolektivnoj sigurnosti.

Rad će biti strukturiran u dva dijela. Prvi dio rada bavi NATO savezom te transformacijom istog, dok je u drugom dijelu naglasak na misijama potpore miru te samim time ulozi Hrvatske kao pružateljice pomoći. Na samom početku, prikazat će se osnovne značajke NATO saveza u okviru međunarodne zajednice s posebnim naglaskom na pojam i cilj mirovnih misija. Sljedeće poglavlje rada bavi se transformacijom NATO saveza nakon Hladnog rata koje je dovelo do novih sigurnosnih i političkih okolnosti. Nadalje, rad će se baviti analizom strateških dokumenata vezanih za nacionalnu sigurnost Hrvatske, s posebnim naglaskom na strateške dokumente koji su prethodili ulasku u NATO savez. U drugom dijelu rada, analizirat će se transformacija Hrvatske u pružateljicu sigurnosti te njezina aktivna uloga u međunarodnoj zajednici. Potom slijedi prikaz misija potpore miru NATO saveza u kojima je sudjelovala Hrvatska pri čemu će se poseban naglasak staviti na operacije u Afganistanu i na Kosovu. Na samom kraju slijedi kratak opis trenutnog i budućeg stanja u sigurnosnom okruženju NATO saveza te naposljetku zaključak.

Kako bi se provelo istraživanje te odgovorilo na spomenuto istraživačko pitanje, potrebno je odabrati odgovarajuću metodologiju rada. S obzirom na to da se radi o studiji slučaja korištena je kvalitativna analiza podataka. Stoga, podaci korišteni u svrhu ovog rada su kvalitativni, a obuhvaćaju dokumente poput znanstvenih članaka, knjiga, strateških dokumenata, internetskih izvora i slično. Prema tome, korišteni izvori mogu se podijeliti na primarne i sekundarne te formalne i neformalne (Lončar, 2010: 230). Pritom se primarni izvori odnose na Strategiju nacionalne sigurnosti RH, Strategiju obrane, Dugoročni plan razvoja OSRH i druge strateške dokumente. S druge strane, preostali dokumenti pripadaju u skupinu sekundarnih sukladno definiciji: "sekundarni izvori su napisani nakon nekoga događaja kojemu istraživač nije bio svjedok" (Lončar, 2010: 230). Svi izvori korišteni u svrhu istraživanja su formalnog karaktera.

Kako bi se obuhvatila veća količina informacija za potrebe istraživanja, analizirani su dokumenti na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. Transformacija NATO saveza

Poslijeratna zbivanja u Europi, suprotstavljanja između Istoka i Zapada, širenje komunizma i naoružavanje Sovjetskog saveza dovelo je do potrebe za stvaranjem organizacije koja će omogućiti veće razine sigurnosti. Tako je, 4. travnja 1949. godine, Washingtonskim ugovorom stvoren NATO savez koji je predstavljao prvu takvu transatlantsku sigurnosno vojno političku organizaciju. Njegova primarna zadaća bila je obrana i povećavanje sigurnosti, a što je bilo vidljivo u članku 5. Ugovora: „Oružani napad na jednu ili više članica Saveza smatra se napadom na sve članove Alijanse“ (Vego, 2009: 293). Polazilo se od pretpostavke kako će zajedničko djelovanje povećati razine sigurnosti i stabilnosti, u odnosu na to da svaka država djeluje zasebno. Prema tome, može se primijetiti, kako se NATO savez na samom početku temeljio na kolektivnoj obrani. Naime, sustav kolektivne obrane podrazumijeva suradnju većeg broja država koje se pridržavaju određenih normi i pravila kako bi održale stabilnost i povjerenje te zajednički djelovale u cilju sprječavanja agresije (Kupchan i Kupchan, 1995: 52, 53).

Na samom početku NATO savez se sastojao od 12 članica koje su ujedno bile i potpisnice Sjevernoatlantskog sporazuma, a za vrijeme Hladnog rata se proširivao tri puta. Prvo su to bile Grčka i Turska 1952. godine dok se nekoliko godina kasnije, 1955. priključila i SR Njemačka, a 1982. godine Španjolska. Uključivanjem SR Njemačke u Savez dodatno je zaoštrena podjela, što je rezultiralo osnivanjem saveza država istočne Europe pod vodstvom SSSR-a u obliku Varšavskog ugovora (Kurečić, 2012: 29). Za vrijeme Hladnog rata, nuklearno oružje bilo je glavni instrument zastrašivanja, a NATO savez je slijedio doktrinu masovne odmazde koja je previđala uporabu nuklearnog oružja kao odgovor na svaki sukob što bi u konačnici rezultiralo totalnim ratom. Dolaskom predsjednika J. F. Kennedyja napušta se ta doktrina te se preuzima doktrina elastičnog odgovora koja je ograničavala uporabu nuklearnog oružja. Naglasak je stavljen na konvencionalne snage uzimajući u obzir razarajući potencijalne uporabe nuklearnog oružja. Time se značajno usporilo razvijanje nuklearnih snaga, što je omogućilo SSSR-u da se približi američkim nuklearnim snagama (Kurečić, 2012: 30-32).

U nadolazećim godinama došlo je nezadovoljstva Europe i smanjenja osjećaja sigurnosti zbog čega su europski saveznici započeli razvoj vlastitog nuklearnog oružja. SAD je i dalje proklamirao doktrinu s naglaskom na konvencionalne snage. Ipak, s vremenom se davala sve veća uloga europskim saveznicima i njihovim snagama. Krajem 70-ih dolazi do smanjivanja tenzija između istoka i zapada te pregovora o potencijalnom razoružavanju što naposljetku rezultira krajem Hladnog rata. Unatoč svemu navedenom, cijeli period trajanja Hladnog rata završio je bez direktnih sukoba za što je bila zaslužna ravnoteža u nuklearnom naoružanju između supersila. Završetkom Hladnog rata došlo je do niza promjena na globalnoj razini. Prvenstveno, područje Europe je zahvatio val demokratizacije, došlo je do sloma komunizma i raspada država kao što su Sovjetski savez i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).

Na sastanku Sjevernoatlantskog vijeća (NAC) koji se održao u Bruxellesu 1989. godine raspravljalo se o budućnosti NATO saveza. U to doba još uvijek nisu bile izvršene promjene u Europi koje su uslijedile kasnije, ali NATO savez je prepoznao potrebu za prilagodbom i preuzimanjem novih zadaća. Godinu dana kasnije, 6. srpnja 1990. godine, usvojena je Londonska deklaracija koja je označila prekretnicu u NATO savezu nastojeći stabilizirati podijeljena područja i otvoriti mogućnost suradnje s članicama Varšavskog ugovora (Kurečić, 2012: 39). Prvi strateški koncept NATO saveza usvojen je 1991. godine u Rimu te je godinu kasnije, 1992. godine, stvoreno Sjevernoatlantsko vijeće za suradnju (NACC) koje je nekoliko godina kasnije zamijenilo Euroatlantsko partnersko vijeće. (Kurečić, 2012: 66).

Navedeni događaji u Europi nametnuli su pitanje postojanja i uloge NATO saveza koji je do tada primarno bio shvaćan kao vojni savez, dok je politička dimenzija bila u drugom planu. Vojna dimenzija očitovala se u kolektivnoj obrani i nuklearnom odvraćanju kojim se nastojalo obraniti od potencijalnog napada SSSR-a. Raspadom SSSR-a nestaje potreba za obranom i odvraćanjem, što je do tada bila primarna zadaća NATO saveza te dolazi do potrebe za transformacijom. Bilo je neophodno da promjene koje su se odvijale u okruženju prate i promjene unutar NATO saveza kako bi osigurao svoje postojanje. Tako se 1991. godine počinje transformirati „u smislu izvođenja operacija čuvanja i uspostavljanja mira na području Europe“ (Barić, 2004: 47). Vidljivo je kako je NATO savez pokrenuo transformaciju iz sustava kolektivne obrane prema sustavu kolektivne sigurnosti kroz aktivnosti upravljanja krizama na europskom kontinentu. Unatoč tomu što je nestala direktna prijetnja državama članicama i

dalje je postojala potreba da se ojača stabilnost i sigurnost na području Srednje i Istočne Europe kako se ne bi ugrozila ukupna europska sigurnost.

Dokaz navedenih promjena koje su se odvale u sklopu NATO saveza vidljiv je kroz neuspjeh intervencija SAD-a u Somaliji i na Haitiju. Time se dokazalo kako velesile, u odnosu na prošlost, više ne dominiraju u međunarodnom okruženju i nisu u mogućnosti djelovati u potpunosti same. To je vidljivo kroz prvotno odupiranje Velike Britanije i Francuske slanju vlastitih vojnika kako bi se spriječila agresija u Jugoslaviji, dok su dvije godine nakon pristale na zračne udare pod vodstvom NATO saveza (Kurečić, 2012: 40). Tu se ponajviše vidi transformacija i promjene u velikim silama koje više ne pokušavaju iskoristiti ratne situacije. Time je potvrđeno kako NATO savez mijenja svoju ulogu što dokazuju intervencije u kojima države nemaju direktne vlastite interese. Spomenute države članice nisu bile ugrožene ratom u Jugoslaviji, no ipak su intervenirale kako bi nastojale osigurati mir i sigurnost. Tako je, američkim pritiskom, NATO savez sudjelovao u operacijama stabilizacije Bosne i Hercegovine te operacijom u Kosovu koja je označavala prvo vojno sudjelovanje NATO saveza u državi izvan vlastitog teritorija. Ovime je potvrđen novi koncept i transformacija Saveza i u praksi te se od tada opseg i raznolikost takvih operacija NATO saveza dodatno povećavao.

Navedene promjene bile su utemeljene u Strateškom konceptu donesenom 1991. godine u sklopu kojeg je proširen pojam sigurnosti koji više nije fokusiran na vojnoj dimenziji. Isto tako, naglašavala se pojačana uloga europskih zemalja, suradnja i međusobno povjerenje, a ne isključivo odvratanje od prijetnji. Novi zadaci u Strateškom konceptu naglašavali su širi spektar zadaća u obliku kriznog menadžmenta te povećanoj fleksibilnosti i mobilnosti. Kada je riječ o nuklearnom naoružanju, nekadašnju težnju za nadmoći zamijenilo je drastično smanjivanje nuklearnog arsenala (Schneider, 2000: 55-59). Kako bi transformacija bila potpuna, bilo je potrebno da bude praćena i formalnim mehanizmima. Prvenstveno to je bio Program partnerstva za mir, Euroatlantsko partnersko vijeće, CJTF koncept, izvođenje Petersburških misija te razvijanje partnerstva između NATO saveza i Ruske Federacije. Vidljivo je kako su navedeni mehanizmi primarno omogućavali suradnju država članica NATO saveza i zemalja izvan Saveza koje su bile partneri. Samim time nastojalo se ojačati integraciju i interoperabilnost na države koje nisu članice NATO saveza, ali mogu značajno doprinijeti svojom suradnjom (Barić, 2004: 48).

Neka od obilježja transformacije odnosila su se na promjene sigurnosnog sektora država članica. Bilo je neophodno „razvijanje i/ili održavanje sposobnosti kontrole zračnog prostora (air policing), kontrole pomorskog prostora, jačanje civilne obrane, razvoj specijalnih snaga, razvoj obavještajnih sposobnosti i sl.“ (Barić, 2004: 52). Prema tome, države članice su trebale razvijati vlastite vojne sposobnosti kako bi sudjelovale u okviru vojnih formacija NATO saveza. Osim toga, teroristički napadi u SAD-u 2001. godine potaknuli su NATO savez na intenzivniju borbu protiv međunarodnog terorizma i proliferacije oružja za masovno uništenje što je dodatno proširilo aktivnosti izvan teritorija država članica.

Priključivanje novih država članica također je pogodovalo transformaciji, samim time što nove države članice nisu u mogućnosti dati značajan doprinos kolektivnoj obrani, već na druge načine mogu doprinijeti NATO savezu. Tako je NATO savez vodio politiku „otvorenih vrata“ temeljem koje sve države koje doprinose ukupnoj sigurnosti imaju mogućnost postati članice. U to doba, posebnu važnost su imale države srednje i istočne Europe koje se nastojalo integrirati i približiti europskim državama. Konkretno, radi se u dotadašnjim zemljama partnericama kao što su Češka, Mađarska i Poljska koje su postale punopravne članice Saveza 1999. godine. Iste je godine NATO savez pokrenuo Membership Action Plan (MAP) odnosno Provedbeni plan za članstvo koji pruža pomoć državama partnerima koje se nastoje uključiti u Savez.

Na Praškom summitu 2002. godine pozvano je još sedam država da postanu članice NATO saveza, a to su bile Baltičke države, Slovačka, Slovenija, Rumunjska i Bugarska. Pritom je položaj potonje dvije bio manje siguran u odnosu na ostale države. Tim se proširenjem zaokružio teritorij NATO saveza u srednjoj Europi te se na taj način ojačala strateška pozicija Saveza. Ekspanzija na nove države članice je uvelike označila budućnost NATO saveza koji se tako proširio prema istoku i jugoistoku te tako povećao zonu sigurnosti i stabilnosti. Idući krug proširenja najavljen je u travnju 2008. godine u Bukureštu te su pozivnice upućene Hrvatskoj i Albaniji, dok je Makedonija izostavljena zbog veta Grčke. Tako su navedene države postale punopravne članice 2009. godine što je ojačalo sigurnost i stabilnost ne samo NATO saveza, već i cijele regije odnosno Balkana (Kurečić, 2012: 117-133).

Time se nastojalo ojačati sigurnost tih država, razvijati demokraciju, tržišno gospodarstvo i suradnju među državama (Kurečić, 2008: 92). Osim toga što su nove države članice imale značajne dobrobiti od uključivanja NATO savezu, Savez je također imao brojne koristi.

Proširenje na države srednje i istočne Europe omogućilo je lakši pristup lokalnim i regionalnim sukobima koji su se odvijali na teritoriju od Baltika sve do Bliskog istok te su omogućili širenje demokratskih vrijednosti preko granica Saveza na druge države (Kurečić, 2008: 93). Iz toga, mogu se prepoznati tri elementa prilagodbe NATO saveza. Prvi se odnosi na stvaranje sigurnosnih partnerstava kako bi se proširila zona stabilnosti izvan granice Europe. Drugi se odnosi na upravljanje krizama i stabilizaciju teritorija, ponajprije na području Balkana, ali i u središnjoj Aziji. Treći element se odnosi na prestrukturiranje hladnoratovskih snaga pri čemu u prvi plan dolaze načela elastičnosti, mogućnost razmještanja snaga, održivost, napredak tehnologije te posebice interoperabilnost (Kurečić, 2012: 41).

Može se zaključiti kako je NATO savez mijenjao svoju ulogu i ciljeve sukladno događajima u okruženju. Pojavom novih ugroza bilo je potrebno prilagoditi cjelokupni sigurnosni sektor članica kako bi NATO savez bio u mogućnosti odgovoriti na iste te opravdati svoje postojanje nakon završetka Hladnog rata. Sukladno tome, NATO savez je redefinirao kriterije ulaska u članstvo prema zahtjevima koji su u skladu s transformacijom i širokim spektrom novih zadaća. Primarno te su se zadaće odnosile na upravljanje krizama (*crisis management*), mirovne operacije (*peacekeeping, peace-support*) i humanitarne intervencije. Sve se veći naglasak stavlja na sigurnost europskog prostora preko novih članica, ali i zemalja partnera koje nisu članice. Unatoč navedenoj transformaciji, NATO savez će u budućnosti biti primoran prilagođavati se novom okruženju i potencijalnim ugrozama kako bi i dalje zadržao svoju učinkovitost.

3. Hrvatski put prema NATO savezu

Hrvatska je, ponajviše zbog svog geopolitičkog položaja, tijekom cijele povijesti bila na području zahvaćenom ratovima te podložna brojnim previranjima za prevlast nad teritorijem. Nedavnu hrvatsku povijest obilježila je vladavina Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Neslaganja oko ključnih pitanja i manja zastupljenost Hrvata u gotovo svim sferama javnog života u sklopu SFRJ dovele su do prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj, a što je naposljetku rezultiralo eskalacijom rata (Žunec, 1997: 59-61).

Međunarodna zajednica je u svojim intervencijama imala tendenciju priklanjanja slabijim stranama u sukobu, u ovom slučaju Hrvatskoj. Intervencije međunarodnih organizacija u

Hrvatskoj obilježene su dvama načelima. Prvo načelo je neutralnost u posredovanju te suzdržavanje od uporabe sile (Miškulin, 2011: 124). Unatoč tomu, neke međunarodne zajednice poput EZ, nisu polučile zadovoljavajuće rezultate u svojoj intervenciji. Međunarodna zajednica je na rješavanje krize u Jugoslaviji i Hrvatskoj gledala isključivo iz političke perspektive, tj. prvenstveno kroz pregovaračke kanale.

Hrvatske oružane snage prošle su težak put. Navedeni zaključak proizlazi iz činjenice da na početku rata hrvatska vojska nije imala posebnu vojnu opremu, obučeno vodstvo niti oružje. Nije postojala jasna strategija ni način na koji bi se upravljalo vojskom. U to doba, “Stvaranje, izgradnja, razvoj i djelovanje HV-a odvijalo se paralelno sa stvaranjem, izgradnjom, razvojem i djelovanjem Republike Hrvatske” (Bilandžić, 2008: 12). Prema tome, posthladnoratovski period u Hrvatskoj bio je obilježen ratnim sukobom, težnjom za samostalnošću i konačnom ostvarivanju iste. U tom procesu, osim što je primala pomoć od strane međunarodne zajednice, Hrvatska je počela iskazivati tendencije prema približavanju i uključivanju u euroatlantske integracije.

3.1. Partnerstvo za mir

Partnerstvo za mir jedan je od programa NATO saveza, a povezuje NATO i pojedine države članice programa. Osnovan je 1994. godine da bi razvijao međunarodne odnose s ciljem proklamacije mira i veće odgovornosti u međunarodnoj zajednici. Uključivanjem država u ovaj program znatno se povećava mogućnost kasnijeg ulaska u NATO savez. Partnerstvo za mir predstavlja temelj za punopravno članstvo u Savezu te se njime nastoji riješiti pitanje proširenja NATO saveza na države bivšeg Varšavskog pakta i bivšeg Sovjetskog Saveza. Također, jedan ciljeva ovog programa je postići bolji odnos s istočnom Europom, a osobito s Rusijom. Priključivanje Partnerstvu za mir ima znatne koristi za države, a neke od pogodnosti priključivanja Partnerstvu su poboljšavanje diplomatskih veza i pružanje mogućnosti za sudjelovanje u mirovnim operacijama. Time se jača i širi demokracija među državama priključenima Partnerstvu za mir. S obzirom na to da članstvo u programu ne osigurava kasniji ulazak u NATO Savez, neke države kao što su Švicarska ili Srbija, ne žele potpuno članstvo već imaju drugačije ciljeve (Johnsen i Young, 1994).

Ono što ovaj program pruža, osim već spomenutih ciljeva, je: povećanje transparentnosti u nacionalnom obrambenom planiranju i proračunu, osiguranje demokratske kontrole nad

oružanim snagama, praćenje ustavnih ograničenja i doprinošenje vojnim operacijama pod nadležnošću UN-a i/ili OEES-a. Također, program Partnerstva za mir uvelike doprinosi razvoju vojnih odnosa i suradnje s NATO savezom, stvara temelj za zajedničko planiranje, obuku i vježbe s ciljem jačanja sposobnosti sudjelovanja u mirovnim operacijama, traganju i spašavanju, humanitarnim operacijama i ostalim misijama (Johnsen i Young, 1994). Uz navedeno, Partnerstvo za mir državama članicama nudi individualizirane programe da bi olakšale postizanje određenih ciljeva, posebice kada je riječ o integraciji novih demokracija srednje i istočne Europe. Stoga, program se većinski temelji na istoku Europe gdje pojedinačna država sudjeluje na vlastiti način kako bi se lakše ostvarila komunikacija i suradnja s državama koje nisu bile u bliskim odnosima (Johnsen i Young, 1994).

Jedan od ciljeva NATO saveza upravljanje je krizama, a navedeni cilj predstavlja sve teži zadatak državama te se smatra globalnim izazovom. Kako bi države članice nadvladale taj problem, neophodna je suradnja neprijatelja bivših blokova iz Hladnog rata. Navedeno zahtijeva da se članice ovog programa kvalitetno pripreme, budu otvorene za suradnju i uvide jasne smjernice za postizanje mogućeg članstva u NATO Savezu, kao i načine dobivanja te prihvaćanja pomoći. Važno je napomenuti da članstvo ne predstavlja jamstvo za kasniji ulazak u NATO savez. Potrebno je zadovoljiti niz uvjeta, uz članstvo u Partnerstvu, a koji su vezani uz političke i vojne aspekte. Uz to, potrebno je slijediti načela NATO saveza kojem je jedan od ključnih interesa osigurati uspješnost reformi u srednjoj i istočnoj Europi kako bi postale uspješne i odgovorne. Na taj način se takve države članice mogu integrirati u postojeće europske i transatlantske organizacije (Johnsen i Young, 1994).

Hrvatska je već 1994. godine pokušala ući u program Partnerstva za mir, no neuspješno. Zbog tadašnjih ratnih zbivanja, Hrvatska nije mogla pratiti trendove ostalih država istočne i srednje Europe. Upravo iz tog razloga, nije bila u mogućnosti ispuniti sve zahtjeve koji su predstavljali preduvjet za ulazak u program. Završetkom rata, Hrvatska se okrenula rješavanju problema na političkoj, društvenoj te ekonomskoj razini i stabiliziranju odnosa sa susjednim državama. U pokušaju rješavanja prethodno navedenih političko-društvenih poteškoća, Hrvatska je na vanjskopolitičkom planu težila uključivanju u međunarodnu zajednicu, što je značilo i pokušaj priključivanja NATO savezu.

NATO savez je u poslijeratno hrvatsko doba imao interes za prihvaćanjem novih članica, demokratizacijom i osiguravanjem mira, što je bilo u skladu s težnjom Hrvatske da se integrira

u međunarodnu zajednicu. Sama demokratizacija te približavanje zapadnim vrijednostima označavaju velik korak za ulazak u program Partnerstva za mir. Iako program ne pruža nužno sigurnost, članak 5. Washingtonskog ugovora jasno određuje što je kolektivna sigurnost i navodi zadatke država sudionica u slučaju da je jedna od država sudionica napadnuta. Takav dogovor državama daje određenu razinu stabilnosti i spoznaje da će u slučaju napada imati podršku.

Osim demokratizacije, Hrvatska je trebala napraviti veliki korak prema transformaciji i reorganizaciji oružanih snaga sukladno standardima NATO saveza. S obzirom na složenost takvog pothvata, Hrvatska je trebala napraviti promjene, poput izmjene vojne infrastrukture te razvoja naoružanja i vojnih snaga. Isto tako, zahtijevalo se da države imaju „javno predstavljanje vlastite sigurnosne situacije i ukupne obrambene kapacitete“ (Tatalović, 1995: 29-30). Uz navedeno, geostrateški položaj države predstavlja bitan kriterij da bi se potencijalna država članica učlanila u program te konačno i u NATO savez.

Pojedine države, nekadašnje članice Varšavskog pakta, odlučile su iskoristiti priliku i brzo reagirati te sve uvjete i kriterije ispuniti u, što je moguće kraćem roku, da bi pristupile Partnerstvu za mir . Svoje težnje su uspješno ostvarile. S druge strane, Republika Hrvatska je pokušala pristupiti još za vrijeme ranih 90-ih, ali s obzirom na ratne okolnosti nije uspjela odmah ući u NATO-ov program. NATO savez za vrijeme Domovinskog rata nije stao ni na jednu stranu u sukobu te su nastojali ostati neutralni, pazeći pritom da se sukob ne proširi izvan regije Balkana.

Pred Hrvatskom državom i provođenju njene vanjske politike nalazili su se veliki izazovi. Bilo je potrebno uložiti značajne napore da bi se stvorili političko-pravni i ekonomski uvjeti koji bi bili temelj za pristupanje NATO savezu i Europskoj Uniji. Osobito je relevantan bio aspekt vanjske politike, ali također je trebalo pobrinuti se za ekonomsko stanje države nakon rata. Retrospektivno gledano, moguće je uvidjeti da Hrvatska nije otvorila tržište na prikladan način, tj., nije tržište nije bilo u potpunosti slobodno. Uz to, došlo do iskorištavanja tadašnje situacije i pojave organiziranog kriminala, a čije posljedice i danas imaju utjecaj na ekonomsku situaciju u Hrvatskoj.

Hrvatska stvara uvjete za članstvo u programu Partnerstvo za mir snažnim zamahom demokratizacije i jasnim definiranjem nadležnosti u političkim institucijama, odnosno početkom svih transformacijskih i reformskih procesa 2000-ih.

Zbog gospodarske krize koja je nastala krajem 90-ih godina 20. stoljeća u Hrvatskoj, broj reformi kojima se pokušalo napraviti pozitivne promjene je smanjen. Godine 1999. preminuo je dotadašnji predsjednik Republike Hrvatske, Franjo Tuđman. Tuđman je preminuo netom prije održavanja parlamentarnih izbora, a koji su bili veoma značajni. Naime, izbori su se događali u trenutku zaokreta, odnosno u trenutku ulaganja napora da se raznim reformama, većom demokratizacijom države te većim fokusom na vanjsku politiku država unaprijedi. Do 2000. godine Hrvatska je imala polupredsjednički sustav koji tada prestaje postojati u okviru državne vlasti te postaje parlamentarni sustav. Bitna značajka parlamentarnog sustava u Hrvatskoj je veća uloga premijera i Vlade RH. Od 1999. godine dogodio se niz kadrovskih promjena na najvišim razinama Ministarstva obrane i Oružanih snaga. Promjene su pozitivno utjecale na transparentnost i mogućnost financijske kontrole, što je naposljetku neutraliziralo veliki dio poteškoća (Dreisbach, 2016: 2). U hrvatskom sigurnosnom okruženju se stanje uveliko promijenilo od početka 1990-ih do početka 2000-ih. Hrvatskoj više ne prijete opasnost od izravne vojne agresije što je to bio slučaj 1990-ih, zbog čega joj je omogućena promjena političkog smjera i napredak. Navedeno utječe i na promjenu percepcije sigurnosne situacije u regiji.

Republika Hrvatska 2000. godine konačno ulazi u program Partnerstva za mir, a čime je napravila veliki korak prema članstvu u NATO savezu. Ulaskom u Partnerstvo za mir ubrzani su procesi koji su imali za cilj jasnije normativno uređivanje nacionalne sigurnosti, odnosno formuliranje politike nacionalne sigurnosti iz koje je onda proizlazila prilagodba i transformacija te sveukupna reforma sigurnosnog sektora. Navedeno olakšava daljnji razvoj obrambenih snaga i reorganizaciju nacionalne sigurnosti. Učlanjenjem u Partnerstvo, Hrvatska u većoj mjeri sudjeluje u raznim vrstama vojnih operacija pod vodstvom NATO-a radi "postizanja interoperabilnosti i sposobnosti vojnih snaga uključenih u aktivnosti PfP-a" (Barić, 2000:173).

Kroz navedene obaveze i aktivnosti koje program zastupa, treba sagledati sve interese i strategiju koju Hrvatska nastoji stvoriti prema tom programu. Uz nastojanje da ostane nezavisna i samostalna država, Hrvatska radi na obnavljanju i poboljšanju susjedskih odnosa

da bi na području jugoistočne Europe došlo do "međusobnog povjerenja među članicama regije, te sprječavanje obnavljanja sukoba" (Barić, 2000: 174). Prije povećanja sigurnosti i mogućnosti da Hrvatska sudjeluje u mirovnim i humanitarnim akcijama na međunarodnoj sceni, preduvjet je stvoriti uređene Oružane snage Republike Hrvatske. One trebaju biti oblikovane prema demokratskim standardima političkih sustava država članica NATO-a i Partnerstva za mir.

Nakon što je zadovoljila navedene preduvjete, Republika Hrvatska mogla je pružati mir i stabilnost kroz razne operacije, kao što su operacije održavanja mira (*peacekeeping*) „pomoću koje ćemo moći pružati logističku potporu snagama NATO-a u operacijama nametanja mira vojnim i nevojnim sredstvima (*peacemaking*) u ovoj regiji“ (Barić, 2000: 175). Hrvatska je već ranije, 1999. godine, dopustila korištenje svog zračnog prostora za operacije *Allied Force* te pružala logističku potporu KFOR-u, odnosno vojnim snagama koji djeluju na Kosovu. Na taj način Hrvatska pokazuje odgovornost i spremnost pružati potporu i pomagati državama kao što su Bosna i Hercegovina te Kosovo.

Od početka 2000-ih Republika Hrvatska je zakoračila u „Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO), Europsko udruženje za slobodnu trgovinu (EFTA), Partnerstvo za mir (PfP) te u posljednji program Saveza, odnosno u Akcijski plan za članstvo u NATO-u (MAP), 2002. godine“ (Wilson.center). Iz navedenog je moguće zaključiti da je hrvatska vanjska politika napredovala te da Hrvatska postaje država koja ima mogućnost sudjelovati u pružanju sigurnosti i drugima. Izradom Akcijskog plana za članstvo stvara se još jedan pozitivan pomak prema članstvu u NATO savezu. Akcijski plan za članstvo „obuhvaća pet područja aktivnosti: političko i gospodarsko, obrambeno, resursi, sigurnost i pravno uređivanje pitanja obrane i sigurnosti“ (Cvrtila, 2000: 169). Plan predstavlja svojevrsni program reformi koje svaka država koja teži prema članstvu treba poduzeti kako bi dostigla NATO-ove standarde (prije svega u obrambenom području, ali i na širem političkom planu). Uspješni napori Hrvatske ranih 2000-ih da poveća civilnu kontrolu nad obrambenim institucijama i depolitizira vojsku ilustrirali su važnost potpornih utjecaja izvan granica zemlje. Promjene koje su se odvijale kako bi se približili pridruživanju u NATO savez imale su ključnu ulogu u poticanju novog načina razmišljanja kako među stvarateljima tadašnje politike tako i među građanima (Dreisbach, 2016: 3,4).

Akcijski plan za članstvo predstavljao je skup očekivanja koje su sve države kandidatkinje morale ispuniti i zahtijevao je od tih država da podnose godišnja izvješća o svom napretku. Kriteriji su uključivali: „rješavanje međunarodnih sporova mirnim putem, pokazivanje predanosti vladavini prava i ljudskim pravima, rješavanje etničkih sporova ili vanjskih teritorijalnih sporova te uspostavljanje demokratske i civilne kontrole nad oružanim snagama“ (Dreisbach, 2016: 3,4). Dakle, Republika Hrvatska povezuje ciljeve i prioritete Partnerstva za mir i Akcijskog plana za članstvo kako bi zadovoljila sve zadaće i obveze koje će joj omogućiti članstvo u NATO savezu. U to doba, od velikog značaja bila je Strategija nacionalne sigurnosti uz pomoć koje je Hrvatska počela izgrađivati i razvijati oružane snage koje su od ključne važnosti za NATO savez.

3.2. Strategija nacionalne sigurnosti

Najvažniji dokument za sigurnosnu politiku svake države predstavlja Strategija nacionalne sigurnosti. Strategija je izrađena i usvojena 2002. godine, iako je bilo pokušaja da bude napisana i usvojena krajem 1990-ih i 2000-te godine. Primjere pokušaja vidimo u studijama "Hrvatska vojska 2000." (SDP i Strata istraživanja, 1999) i "Hrvatska u 21. stoljeću – nacionalna sigurnost" (Vlada RH, 2001), ali oni su ostali kao polazne točke za izradu cjelovite strategije nacionalne sigurnosti (Tatalović, 2011: 35).

Kada je riječ o sigurnosnom aspektu, predstavnici NATO saveza zatražili su od Hrvatske promjene u određenim područjima. Tražene promjene su se prvenstveno odnosile na zadaće i strukturu Oružanih snaga Republike Hrvatske. Zahtijevalo se da Oružane snage Republike Hrvatske budu orijentirane prema stvaranju mobilnih snaga koje su u mogućnosti uključiti se u NATO operacije izvan nacionalnog teritorija. Nadalje, bilo je potrebno provesti modernizaciju Oružanih snaga te definirati buduću ulogu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i Hrvatske ratne mornarice. Uz to, javio se zahtjev da Hrvatska razvije zaseban model obrambene reforme koji bi zadovoljio vlastite nacionalne interese te se na taj način približi članstvu u NATO savezu, što je naposljetku i učinila. Tadašnji glavni zadatak Hrvatske u kontekstu obrambenih potreba koje bi zadovoljile zahtjeve NATO saveza sažima Barić: „Republika Hrvatska mora sama formulirati svoj vlastiti model obrambene reforme, odnosno sama definirati najbolji način svoga doprinosa Savezu, u skladu sa svojim mogućnostima“ (Barić, 2004: 62). U dokumentu su navedena obilježja koja se odnose na regionalno okruženje,

odnosno stanje na području jugoistočne Europe te aspekte koje se odnose na međunarodnu suradnju i djelovanje Hrvatske u misijama potpore miru.

Strategija nacionalne sigurnosti pratila je velikom većinom zahtjeve koji su bili propisani programima Partnerstva za mir te Akcijskim planom za članstvo. Temeljna načela od kojih je skupina stručnjaka polazila su sljedeća: „(1) sadašnja geopolitička pozicija Republike Hrvatske – koju obilježava odlučno nastojanje za približavanjem i ulaskom u euro-atlantske i europske sigurnosne organizacije, (2) stanja na području sigurnosnih izazova i rizika za Republiku Hrvatsku, (3) stanja sustava i uspješnosti realizacije funkcije nacionalne sigurnosti, te (4) raspoloživih resursa“ (Hrvatski Sabor, 2002).

Regionalno okruženje Republike Hrvatske u tom trenutku (2002. godine) je bilo najsigurnije od doba samostalnosti države, iako još nije bilo potpuno stabilno. Naime, potpisom Daytonskog sporazuma, u Bosni i Hercegovini stvorena je optimističnija situacija, no i dalje je postojalo poprilično nestabilno područje koje je bilo uvjetovano stanjem u Jugoistočnoj Europi. Također, Savezna Republika Jugoslavija bila je percipirana kao neizravna sigurnosna prijetnja te kao potencijalni partner u bližoj budućnosti, odnosno temeljni suradnik za ove prostore u svrhu stvaranja "partnerstva, stabilnosti i gospodarskog napretka" (Hrvatski Sabor, 2002). Regionalno okruženje bilo je u znatno boljem stanju, iako je velik broj država bio tek u početnim stadijima demokratizacije.

Upravo je Strategija nacionalne sigurnosti kao strateški dokument uvelike doprinijela približavanju članstvu u NATO savezu putem svojih temeljnih načela. Njome se nastojalo ojačati civilno-vojne odnose kroz transparentnost te suradnju. Samim time, da bi omogućili lakše stvaranje nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj, bilo je neophodno raditi na razvoju odnosa s NATO savezom te izrađivati i pratiti godišnje planove koje Akcijski plan za članstvo zahtijeva. Odnosi s Europskom Unijom počinju jačati zbog članstva Republike Hrvatske u Euroatlantskom partnerskom vijeću (EAPC). Stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), odnosi s Europskom Unijom su još dodatno osnaženi. Hrvatska nastoji ponuditi svoj doprinos u sudjelovanju u mirovnim i humanitarnim misijama koje su pod vodstvom NATO saveza, ali i Europske Unije. Prijašnja iskustva Hrvatske pomažu u tim zadaćama, kao što je primjerice potpora misiji IFOR/SFOR-a u susjednoj Bosni i Hercegovini (Hrvatski Sabor, 2002).

Kako bi i dalje nastavili ispunjavati ciljeve koji su definirani u Akcijskom planu za članstvo, bila je potrebna „uspostava, razvoj i provedba odgovarajućih politika, mjera, aktivnosti i institucija na sigurnosnom području“ (Hrvatski Sabor, 2002). Provođenje spomenutih mjera olakšava pružanje otpora sigurnosnim rizicima, prijetnjama te izazovima u modernom globaliziranom svijetu u kojemu sve države trebaju surađivati kako bi potencijalne prepreke spriječile. Osim navedenih temeljnih čimbenika, bitna su i druga načela, kao što su: „Načelo kompleksnosti i višekomponentnosti nacionalne sigurnosti, Načelo konceptualne i pravne uređenosti područja nacionalne sigurnosti, Načelo integralnog upravljanja i nadzora nad ostvarivanjem funkcija nacionalne sigurnosti, Načelo aktivnog uključivanja i učinkovitog sudjelovanja, Načelo zdravog i ravnopravnog partnerstva te Regionalna usmjerenost sigurnosnog djelovanja“ (Hrvatski Sabor, 2002).

Za Hrvatsku je u razdoblju pisanja Strategije i dalje u kontekstu vanjske politike najznačajniji odnos sa Srbijom. Osim spomenutog, iznimno bitnog odnosa sa Srbijom, Hrvatska je također radila na poboljšanju odnosa s Bosnom i Hercegovinom. Odnosi s BiH su u konačnici znatno poboljšani što je dovelo do stabilizacije odnosa u regionalnom okruženju. Ipak, bio je potreban izuzetan napor svih država kako bi ta normalizacija odnosa bila jedan od ključnih koraka prema stvaranju kvalitetnije demokracije i samoodrživog razvoja Bosne i Hercegovine. Postojao je niz otvorenih, tj. neriješenih pitanja, stoga je bilo potrebno stvarati „pretpostavke za dugoročnu dobrosusjedsku suradnju i puni angažman svih nacionalnih resursa na objema stranama – prvenstveno gospodarskih, zatim sigurnosnih, kulturnih i drugih“ (Hrvatski Sabor, 2002). Zbog toga su stvoreni razni oblici inicijativa kako bi se Jugoistočna Europa oporavila poslije teškog desetljeća.

Radi ubrzanja procesa suradnje s međunarodnim institucijama i priključivanja nekima od njih javljaju se težnje za dobrim odnosim među susjednim državama (Hrvatski Sabor, 2002). Republika Hrvatska bila je pokretač takvih promjena koji su je odveli prema članstvu u NATO savezu i korak dalje od same potpore u mirovnim misijama. Javilo se pitanje kulturno-vjerskog okruženja te povijesno-geografskog položaja s kojima „Republika Hrvatska može postati stabilan i nezaobilazan partner za provedbu demokratskih inicijativa na prostoru jugoistoka Europe“ (Cvrtić, 2000: 161-172). Zbog osjetljivosti teritorijalnih granica između susjednih država koje su i dalje politički nestabilne Hrvatska je i dalje imala veliku odgovornost održavanja dobrih odnosa sa susjednim zemljama. Štoviše, te države su potencijalni partneri za provedbu demokratizacije.

Strategija nacionalne sigurnosti nalaže u kojem će se smjeru razvijati obrambene sposobnosti Oružanih snaga Republike Hrvatske. S druge strane, program Akcijskog plana za članstvo zahtijeva ne samo razvoj OSRH za samoobranu, nego i „stjecanje sposobnosti za širi spektar zadaća“ koje uključuju sudjelovanje „u međunarodnim mirovnim operacijama, upravljanju krizama, humanitarnim operacijama i zajedničkim vojnim vježbama“ (Hrvatski Sabor, 2002). Za stjecanje takvih sposobnosti potreban je kvalitetan sustav upravljanja i zapovjedna struktura da bi kroz razne obuke odgovorili na bitne izazove unutar i izvan granica Republike Hrvatske. Takav integracijski cilj i međunarodna obaveza Republike Hrvatske vodila je prema onom najznačajnijem, ranije spomenutom principu „razvoja Oružanih snaga kroz postizanje interoperabilnosti sa snagama država članica NATO-a“ (Hrvatski Sabor, 2002).

Politička i gospodarska nestabilnost Hrvatske su bitni čimbenici koji uvjetuju razvoj Strategije nacionalne sigurnosti. S obzirom na to da pridruživanje Sjevernoatlantskom savezu nalaže da načela Strategije budu u skladu s kriterijima i propisima Sjevernoatlantskog saveza, Republika Hrvatska predstavlja takve smjernice. Na usporevanje razvoja Republike Hrvatske značajno je utjecala nekontrolirana privatizacija gospodarstva 1990-ih godina (Hrvatski Sabor, 2002). Također, zamišljen je koncept individualne sigurnosti kako bi zaštitili temeljna i ljudska prava pa samim time i razvoj institucija s kojom se u ovome dijelu najviše fokusira na pravosudni sustav s kojim dobivamo osim gospodarskog razvoja, unutarnju političku stabilnost.

Početak 2000-ih jačaju kapitalističke tržišne politike u Hrvatskoj, što utječe na gospodarstvo u Hrvatskoj i potiče „strana ulaganja, stvaranje kompetitivnoga gospodarskog sustava Republike Hrvatske, koji će se postepeno integrirati s gospodarskim sustavom Europske unije“ (Hrvatski Sabor, 2002). Na sigurnosnoj razini se javljaju suvremene prijetnje. One sada dolaze preko putem medijskih kanala, primjerice, cyber napada, odnosno napada na informatički sustav Republike Hrvatske, a što povećava opasnosti od zloupotrebe podataka (Hrvatski Sabor, 2002).

Republika Hrvatska morala je značajnije djelovati i dati veći doprinos prema međunarodnim mirovnim i humanitarnim operacijama. Moguće je situaciju usporediti s onom u kojoj se NATO savez našao nakon Hladnog rata. Kao što je tada bilo potrebno da se NATO okrene novim operacijama, isto se događa s Hrvatskom. U to doba Republika Hrvatska je politički

suradivala s drugim državama kako bi bila korak bliže pristupanju u NATO savez. Iako kroz ograničene resurse i sposobnosti, Hrvatska je dala svoj doprinos zajedno s drugim zemljama kroz interoperabilnost i „regionalno utemeljene multinacionalne mirovne snage, kao što su MLF i CENCOOP“ (Hrvatski Sabor, 2002). Vidljivo je da se Hrvatska istaknula kao vodeća država na ovom dijelu Jugoistočne Europe te se pokušavala povezati sa zapadnim standardima i načelima. Osim toga, bilo je potrebno usredotočiti se na sebe, na vlastitu nacionalnu sigurnost, vrijednosti, interese te ciljeve. Upravo je ova strategija pružila takav temelj svih tih načela za dugoročni cilj u sigurnosnoj politici, koja će se vremenom nadopunjavati kroz razne okolnosti kako bi se struktura pojedinih dijelova nacionalne sigurnosti modificirala (Hrvatski Sabor, 2002).

Dakako, postoje i drugi strateški dokumenti, posebice u obrambenom području, primjerice, Strategija obrane, Vojna strategija, Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga, Strateški pregled obrane i naravno, nova Strategiju nacionalne sigurnosti. Jedan od važnijih dokumenata, „Strategija obrane“ proizlazi iz „Strategije nacionalne sigurnosti“, a koji prati trenutačno stanje sigurnosnih rizika i prijetnji (Tatalović, 2003, 203-222). Propisano Strategijom obrane, nacionalna obrana, mora biti učinkovita u svakodnevnim specifičnim operacijama, gdje Oružane snage i Ministarstvo obrane zajedničkim uzajamnim dogovorom stvaraju „dugoročne političke smjernice i opće prioritete u organiziranju i ostvarivanju obrane zemlje“ (Tatalović, 2003, 203-222).

Oružane snage i Ministarstvo obrane kroz Strategiju obrane stvaraju jedan nov sistem kroz NATO savez u kontekstu „usklađenog planiranja, programiranja i sistema izrade proračuna koji se stalno razvija i poboljšava“. Značajno je spomenuti i Vojnu strategiju, također kao dodatak koji prolazi iz ranije Strategije (temeljna Strategija nacionalne sigurnosti je primarni dokument koji je naknadno nadograđivan). Vojna strategija dodatno povezuje sva funkcionalna područja kojima je potreban moderan pristup na svim razinama društvene aktivnosti (Tatalović, 2003, 203-222). Svim tim društvenim aktivnostima u pojedinim područjima, zajednički je cilj unaprjeđenje nacionalne sigurnosti, gdje svako upravljačko tijelo bilo koje vrste mora biti sistematski povezano na način da se njihova primarna ključna uloga u sistemu ne umanjuje.

Vidljiv je velik iskorak da se ispune zahtjevi Akcijskog plana za članstvo, pomoću kojega su se intenzivirali odnosi s NATO savezom. Republici Hrvatskoj je u velikoj mjeri pomogao i

EAPC (Euro-Atlantic Partnership Council) koji koordinira aktivnosti unutar sigurnosnih politika, pogotovo kada je riječ o globalnim prijetnjama. Nastavno na to, 2002. godine donesen je „Zakon o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga RH, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu“. Akcijski plan za članstvo postao je središnji mehanizam da se napomenute strategije razvijaju u svim vojnim, obrambenim te političkim standardima. (Tatalović, 2003:203-222).

Od Hrvatske se za početak tražilo, što je i usvojeno na summitu NATO saveza u Pragu 1999. godine, da oformi specijalizirane snage za posebne operacije izvan Saveza. S obzirom na to da je Hrvatska već pružala logističku potporu dok nije niti bila članica programa Akcijskog plana za članstvo, RH je morala pronaći način za stvaranje većih formacija u pojedinim misijama. Uz to, Hrvatska nije smjela zapustiti daljnje reforme sigurnosnog i obrambenog sektora, kako ne bi odgodila ulazak članstvo u NATO saveza. Dakako, uz sve navedeno Hrvatska je trebala raditi na daljnjem razvijanju demokracije, vlastite sigurnosne pozicije te gospodarskog napretka, kao najbitnije nacionalne ciljeve. Tek uz te ostvarene ciljeve, moguće je stvoriti veću unutarnju sigurnost te europsku integraciju i s time lakše riješiti razna otvorena pitanja u regiji (Tatalović, 2003, 203-222). Tako je Hrvatska ušla u novo desetljeće u kojem sudjeluje u međunarodnoj zajednici i povećanju sigurnosti te se tako uključuje u operacije potpore miru.

Vidljivo je kako je Strategija nacionalne sigurnosti iz 2002. godine donesena primarno kako bi se ispunili preduvjeti za ulazak u članstvo NATO saveza. Samim time se, zbog pretjeranog fokusa na NATO savezu, zanemarila kvaliteta same Strategije nacionalne sigurnosti. Tako je zbog užurbane izrade dokumenta izostala stručna i javna rasprava što je naposljetku rezultiralo time da mnogi dijelovi strategije nisu bili operacionalizirani (Tatalović, 2011: 35). Jedan od ključnih problema predstavljalo je izjednačavanje sigurnosne s obrambenom politikom te se zbog toga javila potreba za izradom nove Strategije nacionalne sigurnosti. Osim toga, od 2002. godine Republika Hrvatska se susrela s nizom promjena. Promijenilo se sigurnosno okruženje, poboljšale su se sigurnosne okolnosti, povećala se suradnja s državama u regiji, porasla je uključenost Oružanih snaga RH u stabilizaciji kriznih država, te je Republika Hrvatska pristupila NATO savezu i kasnije Europskoj uniji. Upravo iz ovih razloga, javila se potreba za izradom nove Strategije nacionalne sigurnosti koja bi se prilagodila novom okruženju te vlastitim potrebama i kapacitetima kroz fokus na međunarodni položaj Republike Hrvatske (MORH, 2010).

Tako je 15 godina kasnije, 14. srpnja 2017. godine Hrvatski sabor donio Strategiju nacionalne sigurnosti RH čiji su strateški ciljevi prilagođeni novom sigurnosnom okruženju. U izradi nove Strategije nacionalne sigurnosti sudjelovao je značajno veći broj stručnjaka, ali i zainteresirane javnosti. Također su sudjelovale razne institucije, mediji, organizacije civilnog društva i akademske zajednice (MORH, 2017). Nova Strategija nacionalne sigurnosti veći naglasak stavlja na doprinos Republike Hrvatske međunarodnoj zajednici kroz sudjelovanje u međunarodnim misijama i operacijama, promiče suradnju između članica te podupire procese proširenja NATO saveza (MORH, 2017a).

3.3. Ostali strateški dokumenti

Osim Strategije nacionalne sigurnosti, postoje i drugi strateški dokumenti koji uvelike oblikuju hrvatsku obrambenu i sigurnosnu politiku, a to su Strategija obrane, Vojna strategija, Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga te Strateški pregled obrane. Treba napomenuti kako Strategija nacionalne sigurnosti predstavlja ishodišni dokument te se dodatno nadograđuje navedenim strategijama i dokumentima. Tako je 2002. godine također usvojena Strategija obrane koji za razliku od Strategije nacionalne sigurnosti veću pažnju usmjerava na obrambene aspekte i potencijale oružanih snaga za nadolazeće godine. Strategija obrane navodi kako Republika Hrvatska mora izgraditi vlastite sposobnosti i stvoriti obrambene resurse koji će „omogućiti stvaranje vremena i prostora za pravodobno i preventivno djelovanje diplomatskim sredstvima, te sposobnosti za doprinos zajedničkom oblikovanju sigurnosnog okružja“ (Vlada RH, 2002). Stoga, glavni cilj Strategije obrane odnosi se na dugoročno uređenje „raspoloživih obrambenih resursa u odgovoru na sigurnosne izazove, te projektiranje osnove njihova budućeg razvoja“ (Domjančić, 2009: 56). Vojna strategija također proizlazi iz Strategije nacionalne sigurnosti, a „predstavlja viziju razvoja, opremanja i modernizacije OSRH i vojnog umijeća te primjene postignuća vojne tehnike i tehnologije“ (Domjančić, 2009: 60). Osim što se temeljila na Strategiji nacionalne sigurnosti, Vojna strategija se uvelike oslanjala na Strategiju obrane.

Uz to, hrvatsku sigurnosnu politiku oblikovao je i Strateški pregled obrane donesen je 2005. godine, a primarno je „zamišljen kao temeljita inventura obrambenog sustava kojom se uočavaju njegovi nedostaci i u konačnici predlaže novi koncept obrane, orijentiran prema

razvoju potrebnih vojnih sposobnosti u okviru postojećih proračunskih uvjeta“ (Domjančić, 2009: 61). Na njega se nadovezao Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske od 2006. do 2015. godine kojim se nastoji operacionalizirati vizija Oružanih snaga Republike Hrvatske koja je prikazana u Strateškom pregledu obrane (MORH, 2006). Završetkom 2015. godine donesen je novi Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2015.-2024. i Strateški pregled obrane 2018. godine kao odgovor na nove izazove s kojima se hrvatske oružane snage susreću.

Prema tome, može se zaključiti kako su strateški dokumenti prethodili ulasku u NATO savez te su samim time bili jedan od preduvjeta koje je Republika Hrvatska morala zadovoljiti da bi postala punopravna članica. Jedan od glavnih problema bio je preveliki naglasak na postizanje članstva u NATO savezu, umjesto na samom sadržaju strateških dokumenata. Ono što je zajedničko prethodno navedenim strateškim dokumentima jest promicanje sudjelovanja Republike Hrvatske u misijama izvan teritorija pod vodstvom NATO saveza. Republika Hrvatska je već imala prethodno iskustvo kroz sudjelovanje u mirovnim misijama te je kroz iste nastojala ostvariti veći utjecaj te se približiti međunarodnoj zajednici.

Stoga, vidljivo je kako je Republika Hrvatska donošenjem strateških dokumenata iz područja sigurnosti i obrane nastojala zadovoljiti sve preduvjete iz Akcijskog plana za članstvo, što je u konačnici i uspjela. Ulaskom u NATO savez, Republika Hrvatska bila primorana izraditi nove strateške dokumente koji su znatno kvalitetniji te ujedno prate potrebe Republike Hrvatske, ali i NATO saveza. Treba napomenuti kako postoji izuzetno ograničena količina informacija koje MORH ili OSRH podnose Hrvatskom saboru. Tako su "Vlada, odnosno MORH, potihom ukinuli detaljnije izvještavanje Hrvatskog sabora i nadležnog saborskog Odbora za obranu o sudjelovanju OS RH u međunarodnim misijama i operacijama." (Obris.org, 2020). Nekadašnje Izvješće o sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske u operaciji potpore miru postaje dijelom Godišnjeg izvješća u obrani koje Vlada podnosi Hrvatskom saboru. Time se uvelike smanjila transparentnost, ali i uvid šire javnosti u djelovanje Oružanih snaga RH u mirovnim operacijama.

4. Misije potpore miru u kojima je sudjelovala Hrvatska

Kao što je već navedeno, jedna od dužnosti Republike Hrvatske sklopu NATO saveza je povećana suradnja te sudjelovanje u mirovnim misijama i operacijama potpore miru kako bi se

ojačala sposobnost sustava obrane. Kako bi se iskazala u međunarodnoj zajednici te tako približila članstvu u međunarodnim organizacijama, Hrvatska se već od devedesetih počela približavati sudjelovanju u mirovnim misijama. Tako su se posebno istaknula sudjelovanja pripadnika OSRH u NATO operaciji mira ISAF (International Security Assistance Force) odnosno RSM (Resolute Support Mission) u Afganistanu te u operaciji KFOR (Kosovo Force) na Kosovu. Promjene sigurnosnog okruženja stavile su u prvi plan aktivnosti ojačane prednje prisutnosti u kojima Republika Hrvatska također daje svoj doprinos.

4.1. Uloga Republike Hrvatske u mirovnoj misiji u Afganistanu

Mirovna misija u Afganistanu (ISAF) je uspostavljena 2001. godine na temelju Rezolucije Vijeća sigurnosti 1386. Prema tome, na samom početku bila pod vodstvom Ujedinjenih naroda, a od 2003. vodstvo preuzima NATO savez. Glavni razlog promjene vodstva pronalazi se u činjenici kako je misija na samom početku bila geografski orijentirana na glavni grad i bližu okolicu te time nije mogla postići željene razine učinkovitosti. S obzirom na to da UN nije imao dovoljno kapaciteta za proširenje misije na ostatak države, vodstvo je prebačeno na NATO savez. Osim spomenute promjene vodstva, došlo je i do drugih važnih promjena. Prvobitna rezolucija naglašavala je rješavanje sukoba mirnim putem, dok je novom Rezolucijom 1510 iz 2003. godine misija postala operacija potpore miru „koja podrazumijeva i upotrebu sile u ostvarenju ciljeva (pogl. VII. Povelje UN-a)“ (Cvrtila, 2010: 32).

Dakle, NATO savez je preuzeo vodstvo nad ISAF operacijom od kolovoza 2003. godine, a od 2011. odgovornost vezana za sigurnost postupno se prebacila na afganistanske snage koje su 2013. godine u potpunosti preuzele vodstvo nad sigurnosnim operacijama diljem zemlje (NATO, 2022). Operacija ISAF završila je potkraj 2014. godine, ali od 1. siječnja 2015. godine nastavljene su aktivnosti, ali u obliku misije potpore miru pod nazivom Resolute Support (MORH, 2020). Cilj ove misije bio je nastavak obuke, savjetovanja i pomoći afganistanskim institucijama i snagama.

Ono što je također karakteristično za ovu misiju jest činjenica da je to prva misija izvan euroatlantskog područja te je samim time predstavljala izazov za NATO savez i njegove članice. Osim toga, misija u Afganistanu predstavljala je izazov zato što se razlikovala u odnosu na prijašnjim misije na Kosovu i u Bosni i Hercegovini u kojima je sudjelovao NATO savez. Glavna razlika bila je u tome što je NATO savez u spomenutim misijama težio primarno

održavanju sigurnosti, dok se u Afganistanu njegova uloga promijenila te se naglasak stavio na izgradnju autoriteta i potporu lokalnoj vladi. Kako bi to bilo moguće, bila je potrebna suradnja afganistanske vlasti, Misije ISAF te Misije UN-a za pomoć Afganistanu (UNAMA) (Hrvatski vojnik, 2007).

Ipak, krajnji ciljevi mirovne misije u Afganistanu odnose se na uspostavu mira i sigurnosti kroz izgradnju kapaciteta i osnaživanje afganistanske vojske i policije. Samim time nastojalo se normalizirati život građanima, ojačati vladavinu prava te ukloniti unutarnje sukobe i podjele stanovništva koje predstavljaju prijetnju više od četrdeset godina. Uz navedeno, velik problem u Afganistanu predstavlja i organizirani kriminal, dostupnost i proizvodnja opijata, korupcija te visok stupanj nasilja što je također dodatno pogoršavalo situaciju. S druge strane, cilj misije bio je i iskorijeniti, odnosno svesti na najniže moguće razine, postojanje i djelovanje terorističkih organizacija (Cvrtila, 2010: 33). Prema tome, vidljivo je kako se ciljevi mirovne misije mogu podijeliti u dvije skupine. Prva se odnosi na ciljeve unutarnje prirode kao što su mir i stabilnost unutar države, dok se druga skupina ciljeva odnosi na one vanjske kroz borbu protiv međunarodnog terorizma.

Kako bi se navedeni ciljevi ostvarili, bilo je potrebno definirati određene mjere. Tako se NATO savez u sklopu ISAF operacije u svojim akcijama koristi „kratkoročnim mjerama, no one su uvijek u skladu s dugoročnom vizijom“ (Hrvatski vojnik, 2007). Postoje tri glavna područja pomoću kojih se nastojalo ostvariti ciljeve. Prvo područje odnosilo se na pomoć oko transportne, vodovodne, električne infrastrukture te oko prirodnih resursa i osiguranje pograničnih prijelaza. Drugo područje bilo je usmjereno na mjere za borbu protiv proizvodnje narkotika te se posljednje područje odnosilo na razvoj gospodarskih i ljudskih resursa koji čine temelj države i kao takvi mogu umanjiti konflikte i osigurati održivost zemlje (Hrvatski vojnik, 2007). Kako bi sve od navedenog bilo moguće, vidljivo je kako je suradnja NATO saveza i afganistanske vlade bila neophodna, stoga je bilo i potrebno uskladiti djelovanje ISAF misije s afganistanskom razvojnom strategijom.

Među državama koje su sudjelovale u mirovnoj misiji u Afganistanu je i Hrvatska. Kroz Strategiju nacionalne sigurnosti istaknuto je kako Hrvatska nastoji aktivno sudjelovati u izgradnji međunarodnog mira te samim time to navodi kao jedan od tri glavna cilja nacionalne sigurnosti. Kako bi ostvarila taj cilj, Hrvatskoj je bilo neophodno sudjelovanje u mirovnim misijama. Sudjelovanje Hrvatske bilo je regulirano „Zakonom o obrani, Zakonom o službi u

oružanim snagama i Zakonom o sudjelovanju pripadnika OSRH-a, policije, civilne zaštite, te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu“ (Cvrtila, 2010: 33). Osim spomenutog razloga za sudjelovanje Republike Hrvatske u mirovnim misijama, jedan od razloga priključivanja pronalazi se u činjenici da je nekad bila primateljica pomoći, a sada ima mogućnost pružanja pomoći u izgradnji mira i stabilnosti.

Prvi hrvatski kontingent upućen je u Kabul 2003. godine kako bi sudjelovao u operaciji ISAF, a sastojao se od voda Vojne policije te je sadržavao 44 časnika i vojnika. Treba napomenuti da je još tada misija bila pod okriljem Ujedinjenih naroda te se kroz navedeno uočava da je Republika Hrvatska bila motivirana približiti se razvijenijim državama iz svog okruženja i ulasku u članstva međunarodnih organizacija. Nekoliko godina kasnije, 2005. godine, Ministarstvo vanjskih poslova Hrvatske po prvi put je poslalo svoje civilne predstavnike u njemački pokrajinski tim za obnovu (PPT- Provincial Reconstruction Team). Osim civilnih osoba, tada se u isti tim šalju i predstavnici hrvatske policije koji su od 2007. godine uključeni u EUPOL Afganistan koja predstavlja Policijsku misiju u Afganistanu (Cvrtila, 2010: 34).

Svaka komponenta hrvatskog kontingenta u Afganistanu zadržava se šest mjeseci nakon čega dolazi do slanja novog kontingenta. Prema tome, rotacije traju po šest mjeseci, a po potrebi se mogu produljiti na najviše sedam mjeseci. Izuzetak je CS OMLT (Combat Support Operational Mentor Liaison Team) čije rotacije traju devet mjeseci, sukladno američkim oružanim snagama (MORH, 2012). Kontingenti koji su se slali u Afganistan bili su pomno sastavljeni kako bi se omogućilo adekvatan trening i obuku afganistanske vojske i policije.

Zadaće Hrvatske vojske u sklopu ISAF operacije uključivale su djelovanja prema nacionalnim elementima potpore, rad pojedinaca u zapovjedništvima, stožerima te namjenska djelovanja cjelovitih postrojbi. Jedna od najistaknutijih uloga hrvatske vojske odnosila se na pružanje potpore i obučavanje Afganistanskih snaga nacionalne sigurnosti (MORH, 2012). Točnije, zadaće se odnose na „mentoriranje posada i zrakoplovnih tehničara na helikopterima Afganistanske narodne armije (ANA-e), mentoriranje pripadnika ANA-e u razvoju vojnopolicijskih sposobnosti i pružanju pomoći u razvoju školske infrastrukture i mentoriranju školskog osoblja, mentoriranje i razvoj sposobnosti potpore u području logistike, financija i

administracije pripadnika ANA-e, mentoriranje osoblja pripadnika civilne policije, mentoriranje i provođenje obuke inženjerije i pješništva“ (MORH, 2013).

Osim navedenih, Hrvatska vojska imala „zadaje stožernog osoblja, zadaje osiguranja i zaštite ljudi i objekata, očevidi kod izvanrednih događaja, zadaje logističke potpore i niz drugih aktivnosti vezanih uz građenje sigurnosne stabilnosti zemlje te jačanje afganistanskih snaga sigurnosti s ciljem njihova preuzimanja potpune odgovornosti za sigurnost na cijelom teritoriju Afganistana.“ (MORH, 2013). Prema tome, vidljivo je kako su Oružane snage RH imale raznolike zadaje te prema navedenim zadajama izabirale vojnika te ih angažirale sukladno potrebama.

U mirovnoj misiji u Afganistanu od 2003. godine sudjelovala je ukupno 51 država uključujući članice NATO saveza, ali i partnerske zemlje. Na temelju izračuna vidljivo je kako je u Afganistanu na svom vrhuncu bilo raspoređeno više od 130.000,00 vojnika (NATO, 2022). Prema nekim podacima procjenjuje se da je kroz sedamnaest godina hrvatskog sudjelovanja u misiji u Afganistanu svoj doprinos dalo više od 5700 pripadnika Hrvatske vojske, što iznosi nešto više od 320 vojnika godišnje (Obris.org, 2020). Ipak, taj se broj razlikovao za vrijeme svake rotacije, a posebno se to odnosilo na transformaciju misije u Resolute Support Mission u kojoj je došlo do smanjivanja broja pripadnika OSRH. Tako je Hrvatski sabor u rujnu 2015. godine odlučio da u prvoj polovici 2016. godine upućuje do 110 pripadnika OSRH, dok u drugoj polovici taj broj iznosi do 70 pripadnika (Obris.org, 2016).

Prema tome, vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja pripadnika OSRH koji sudjeluju u misiji u Afganistanu te se sukladno tomu smanjio proračun za operacije NATO saveza. Navedeno je naposljetku rezultiralo time da se Hrvatska vojska se u rujnu 2020. godine povukla iz angažmana u Afganistanu nakon sedamnaest godina sudjelovanja u NATO misijama ISAF (International Security Assistance Forces) i RSM (Resolute Support Mission). Nedugo nakon, u travnju 2021. godine, donesena je odluka da se do svibnja 2021. godine moraju povući snage iz Afganistana. Nekoliko mjeseci kasnije dolazi do ustanka Talibana koji u kolovozu 2021. godine preuzimaju vlast nad Afganistanom (NATO, 2022).

Stoga, otvara se pitanje u kojoj je mjeri misija NATO saveza u Afganistanu bila uspješna? Naime, misija ISAF smatra se jednom od najkompleksnijih misija NATO saveza i kao takva

je predstavljala velik izazov, jednako kao i RSM. Vidljivo je kako je misija na samom početku bila više orijentirana na borbu, dok se prelaskom na afganistansko vodstvo mijenja uloga te se naglasak stavio na obuku, savjetovanje i pomoć. Dolaskom Talibana na vlast otvorilo se pitanje uspješnosti misije koja je gotovo dvadeset godina bila aktivna na području Afganistana. Međunarodna zajednica uložila je golema sredstva i napore te se može zaključiti kako je ostvaren značajan napredak po pitanju suzbijanja terorizma te proizvodnje i distribucije opijata. S druge strane, međunarodna zajednica je podbacila u izgradnji stabilne države i društva u Afganistanu. Problem NATO saveza bio je u tome što su iz Afganistana nastojali napraviti europsku demokratsku državu nalik državama na zapadu. Ipak, Afganistan se razlikuje političkim i kulturnim normama što rezultira nedostatkom kapaciteta u društvu koji su spremni za političke, ekonomske i društvene promjene.

4.2. Uloga Republike Hrvatske u mirovnoj misiji na Kosovu

Kako bi se pružila zaštita pojedinaca od teških kršenja ljudskih prava od strane srpskih snaga počinjenih etničkim čišćenjem pokrenuta je intervencija na Kosovu u ožujku 1999. godine. Po završetku tog sukoba te kao njegova posljedica nasilje se proširilo područjem Kosova. Zahtijevala se nova i čvršća intervencija te su kao odgovor uspostavljene Kosovske snage (KFOR) pod vodstvom NATO saveza (Cerone, 2001: 469-488). Kapitulacija Jugoslavije, 10. lipnja 1999. godine, omogućeno je NATO snagama da postave svoje trupe na Kosovu. Osnovne odgovornosti misije KFOR na Kosovu određene su kroz Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244, Vojnotehnički sporazum za povlačenjem jugoslavenskih snaga i operativni plan NATO saveza 10413.

Pored utemeljenog KFOR-a osigurano je i prisustvo policije UNMIK-a. On se sastojao od četiri tijela koja su činila njegov stup a to su: UN, UNHCR, OESS i EU. Temeljna zadaća ovog tijela je osigurati privremenu upravu za Kosovo pod kojom će njegovi građani imati značajnu autonomiju. Važnost njihovog prisustva proizlazila je iz toga da zajedno s ostalim snagama NATO saveza čine sigurno okruženje za stanovnike Kosova i za one koji se žele vratiti u svoje domove. Također, njihova zadaća bila je organizirati i nadzirati razvoj privremenih institucija kako bi se osigurala demokratičnost i autonomnost uspostavljene samouprave te održavanje građanskog zakona i reda. KFOR je bio zadužen za obuzdavanje obnovljenih neprijateljstava, održavanje i provođenje prekida vatre, osiguranje povlačenja Oslobođilačke Vojske Kosova

(OVK) kao i drugih naoružanih skupina kosovskih Albanaca te uspostavu sigurnog okruženja i javne sigurnosti (Cerone, 2001: 469-488).

Zajedno ova dva entiteta su bila ovlaštena za izvršavanje javnih vlasti na Kosovu. Nakon što su ove dvije snage uspostavljene započelo je dislociranje prvih međunarodnih snaga na Kosovu 10. lipnja, a prve snage KFOR-a ušle su na Kosovo 11. lipnja 1999. godine. Početni kapacitet KFOR-a u prvih tjedan dana dosegao je 15 000 vojnika dok do kraja srpnja broj vojnika je povećao na 34 000. Sastojao se od tadašnjih 19 članica NATO saveza i 20 zemalja van saveza koje su činile snage pod zapovjedništvom i kontrolom KFOR-a (Osmani, 2014: 350-351). Definirana Vojnotehničkim sporazumom početna zadaća bila je dislokacija srpskih snaga s Kosova koju su uspjeli realizirati do 20. lipnja te nakon potvrde te iste dislokacije tadašnji tajnik NATO-a povukao je zračne snage iz kapaciteta KFOR-a..

Nakon toga započeli su s osiguravanjem stabilnog okruženja za povratak izbjeglicama i raseljenima, zaštitom etničkih manjina i vjerskih objekata, stabilizacijom i osiguranjem granice, zabranom krijumčarenja te stabilizacijom institucionalnih i zakonskih sustava i okvira. Pružali su potporu Kosovu na gospodarskom, političkom i društvenom području. KFOR i trenutno brine o sigurnosti međunarodne zajednice na Kosovu, unaprjeđenju i profesionalizaciji njihovog vojnog sektora kroz nadgledanje i savjetovanje. Usredotočeni su ovom operacijom pružiti sigurno okruženje građanima Kosova kako bi se osigurao mir. Kontinuirano grade i stabiliziraju društvo, kulturu, zdravstvo (Osmani, 2014: 350-351). Izvorni ciljevi Kosova i dalje su u provedbi gdje i dalje doprinosi održavanju sigurnog i zaštićenog okruženja na Kosovu i slobode kretanja za sve. Zadaće KFOR-a su se prilagođavale s obzirom na sigurnosnu situaciju te kako se stanje na terenu odvija gdje o svim prilagodabama odlučuje Sjevernoatlantsko vijeće (NAC). Naime, s godinama situacija na Kosovu se poboljšala pa se tako i broj vojnika smanjivao kako se okruženje stabiliziralo, no eventualnom ugrozom pozvao bi se veći broj vojnika od svih država. Stvaranjem Kosova da bude multietnička i demokratska država, provodile su se odluke s kojima se stvara proces fiksiranja odnosno postupnog prijenosa sigurnosti za mjesta vjerske i kulturne baštine pod zaštitom KFOR-a na odgovornost Kosovske policije (NATO/KFOR).

Hrvatska također sudjeluje u ovoj operaciji i potpori miru. Odlukom Hrvatskog sabora u srpnju 2009. godine prvotno su poslali 20 pripadnika OSRH i dva transportna helikoptera. Ulazak u mirovnu misiju odvijao se paralelno s potpunim ulaskom Hrvatske u NATO savez, nakon

Akcijskog plana za članstvo. Od 2009. do danas broj hrvatskih snaga koje sudjeluju u KFOR-u se povećavao. Od 2015. godine donesena je odluka da se u 2016. poveća broj vojnika koji će se poslati u operaciju na 35. Hrvatska svake godine, najčešće tijekom svibnja, šalje i rotira svoje snage na Kosovu. Većinu snaga koje Hrvatska šalje na Kosovo sastavljene su od pripadnika prve mehanizirane bojne Tigrovi (MORH, 2022). Povlačenjem Oružanih snaga Republike Hrvatske iz mirovne misije u Afganistanu sve veći naglasak stavlja se na mirovnu misiju na Kosovu i sudjelovanje Republike Hrvatske u njoj. Najveća promjena vidljiva je u broju upućenih članova OSRH. Tako je 2021./2022. taj broj povećao sa 40 na čak 150 pripadnika uz korištenje dvaju helikoptera Hrvatskog ratnog zrakoplovstva (HRZ). Razlog ovakvog povećanja može se pronaći u zahtjevima Savezničkog zapovjedništva za operacije (Obris.org, 2020). Osim vanjskih razloga, tu su i oni unutarnji interesi pojačane potpore OSRH kroz misiju na Kosovu. Republika Hrvatska prvenstveno nastoji održati stanje sigurnosti i stabilnosti u regiji, jer bi njihov poremećaj također utjecao i na Hrvatsku te njezino gospodarstvo.

Nadalje, „2020. godine donesena je nova odluka Hrvatskog Sabora u kojoj je definirano da će u 2021. i 2022. godini Hrvatska poslati do 150 pripadnika Oružanih snaga RH i dva helikoptera Hrvatskog ratnog zrakoplovstva uz mogućnost rotacije“ (Hrvatski sabor, 2020). Trenutno Hrvatska broji 134 pripadnika OSRH u ovoj misiji. Samim time, ulazak Hrvatske u NATO savez pratili su razni zadaci kojima bi se omogućilo stvaranje stabilnijeg Jugoistočnog dijela Europe. Za uključivanje u KFOR Hrvatska je imala prethodno iskustvo stečeno ne samo u mirovnoj misiji u Afganistanu, već kroz borbu za samostalnost i nezavisnost Republike Hrvatske. Pomoću takvog iskustva bila je primateljica ili pružateljica, no bile su nužne razne reforme i zakoni za napredak strukture OSRH-a. Ipak, NATO savez je mogao računati na pomoć i na ovoj misiji potpore miru. Stoga, kada se uzme u obzir znanje i stručnost vojnog kadra Republike Hrvatske, vidljivo je kako je već sada velike važnosti (Klasan, 2014: 130-134).

4.3. Ostale misije NATO saveza u kojima sudjeluje Hrvatska

Osim u gore spomenutim, Republika Hrvatska daje svoj doprinos NATO savezu sudjelovanjem u raznim aktivnostima i misijama. Tako NATO savez sa svojim članicama na Summitu u Varšavi 2016. godine usvojio niz odluka kojima nastoji ojačati obranu i odvratanje

zbog narušenih odnosa na granicama Saveza. Posebno su se istaknule aktivnosti ojačane prednje prisutnosti (Enhanced Forward Presence) čiji je primarni cilj odvratanje od ruske agresije. Stoga, od 2017. godine NATO savez raspoređuje svoje snage u Poljsku, Litvu, Estoniju i Latviju. Snage unutar svake od država sastoje se od multinacionalnih savezničkih snaga te su predvođene Kanadom (Latvija), Saveznom Republikom Njemačkom (Litva), Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije (Estonija), te Sjedinjenih Američkih država (Poljska) (MORH, 2019). S vremenom se broj država proširio na početne četiri na osam država u kojima se odvijaju aktivnosti ojačane prednje prisutnosti, a to su: Bugarska, Mađarska, Rumunjska i Slovačka (NATO, 2022b). Na taj se način nastoji povećati sigurnost država na istočnom dijelu Saveza te okolnim državama, pokazati Ruskoj Federaciji i preostalim potencijalnim agresorima snagu savezništva i mogućnost odvratanja.

Republika Hrvatska tako sudjeluje u aktivnostima ojačane prednje prisutnosti slanjem pripadnika Oružanih snaga RH u Poljsku i Litvu. Tako je prvo u listopadu 2017. godine u sastavu prvog hrvatskog kontingenta u Poljsku poslano 78 pripadnika Oružanih snaga RH i samohodnih lansera raketa (Hrvatski sabor, 2021a). Od tada, pa sve to danas u Poljskoj je izmijenjeno ukupno osam kontingenata te posljednji poslani kontingent koji se vratio u siječnju ove godine brojao 80 vojnika. Ukupno je kroz Poljsku u sklopu aktivnosti ojačane prednje prisutnosti sudjelovalo 635 pripadnika Oružanih snaga RH pod zapovjedništvom Sjedinjenih Američkih država (Vlada RH, 2022).

Prvi hrvatski kontingent poslan u Litvu početkom prosinca 2017. godine brojio je 182 pripadnika i do dvadeset borbenih oklopnih vozila. Treba napomenuti kako je sudjelovanje Oružanih snaga RH u Litvi bilo zamišljeno kao jednokratno u trajanju od šest mjeseci, nakon čega se kontingent vratio 25. lipnja 2018. godine (MORH, 2019). Ipak, godinu dana nakon odlučeno je da će Republika Hrvatska ponovo sudjelovati u aktivnostima ojačane prednje prisutnosti u Litvi. Hrvatski sabor je u srpnju 2019. godine donio Odluku u sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske temeljem koje je propisano da će se u 2019. i 2020. godini u Litvu uputiti najviše do 200 pripadnika Oružanih snaga RH. Tako je drugi kontingent sudjelovao u aktivnostima od 5. siječnja do 3. srpnja 2020. godine s ukupno 188 pripadnika. Predviđa se potencijalno sudjelovanje Oružanih snaga RH ponovnim slanjem do 200 pripadnika u 2023. godini (Sabor, 2021).

Uz to, Republika Hrvatska sudjeluje i u neborbenoj misiji u Iraku pod nazivom NATO misija Irak (NMI). Misija se temelji na obuci, obnašanju dužnosti savjetnika i mentora te potpornih dužnosti. Tako je u prosincu 2018. godine upućen prvi hrvatski kontingent koji se sastojao od sedam pripadnika Oružanih snaga RH, a mandati traju šest mjeseci, dok mandat višeg savjetnika traje do 13 mjeseci (MORH, 2019a). Glavni ciljevi ove misije su pomoći Iraku da izgradi održive, transparentnije, uključivije i učinkovitije sigurnosne institucije i oružane snage. Nastoji se obučavati iračke vlasti i oružane snage budu u mogućnosti samostalno stabilizirati svoju zemlju, vodeći pritom računa o borbi protiv terorizma.

Također, Hrvatska sudjeluje i u pomorskim aktivnostima kroz neborbenu misiju Sea Guardian od 2018. godine na Sredozemlju. Najvažniji ciljevi ove misije su povećati pomorsku informiranost, razviti pomorsku sigurnost, sudjelovati u borbi protiv terorizma, osigurati slobodu plovidbe, dati doprinos u borbi protiv proliferacije oružja te razvijati sposobnosti ratnih mornarica partnerskih zemalja u Sredozemlju. Stoga, ovom misijom nastoji se podržati svijest o pomorskoj situaciji kroz razmjenu informacija između država članica i civilnih agencija. Isto tako, nastoji se doprinijeti izgradnji kapaciteta pomorske sigurnosti te dati potporu pomorskom protuterorizmu (Hrvatski vojnik, 2018). Ova je misija od ključne važnosti i zbog geostrateškog položaja Republike Hrvatske. Naime, Republika Hrvatska nastoji osigurati svoje nacionalne interese te zaštititi državni teritorij te se iz tog razloga uključuje u mirovnu operaciju. Hrvatska tako upućuje Oružane snage RH u operaciju s posadom od 33 pripadnika te brodom Hrvatske ratne mornarice (Vlada, 2021a).

Na samom kraju, treba spomenuti i najnoviju aktivnost NATO saveza na području Mađarske gdje se provodi aktivnost ojačane budnosti (Enhanced Vigilance Activities). Prvi hrvatski kontingent upućen je ove godine te čini ukupno 60 vojnika, od kojih se „dio odnosi na stožerno osoblje, vojnu policiju, ZSS, EOD-tim, tim za civilno-vojno suradnji, kao i odgovarajući element potpore, te pripadajuća oklopna i druga vozila“ (Obris.org, 2022). Osim toga, predviđa se daljnje sudjelovanje Oružanih snaga RH u okviru borbene skupine pod vodstvom Mađarske s ciljem povećanja sigurnosti zbog pograničnih područja s Ukrajinom.

5. Budućnost NATO saveza

Prema svemu navedenom, ostaje otvoreno pitanje u kojem će se smjeru razvijati NATO savez. S obzirom da promiče politiku otvorenih vrata, NATO savez pokazuje spremnost na prihvaćanje novih država članica. Nakon Republike Hrvatske, u NATO savez su se priključile Crna Gora 2017. te Sjeverna Makedonija 2020. godine. U svibnju ove godine, Švedska i Finska službeno su podnijele zahtjev za članstvo u NATO savezu. Dana 5. srpnja 2022. članice su potpisale Protokol o pristupanju za Finsku i Švedsku, te su se obvezale ispuniti političke, vojne i pravne preduvjete za pristupanje Savezu. Finska i Švedska su tijekom cijele svoje povijesti ostale vojno neutralne, ali su uz to jačale svoje vojne i obrambene kapacitete. Iako nisu punopravne članice, obje su države bile države partnerice i sudjelovale u nizu aktivnosti NATO saveza (Deutsche Welle, 2022).

Napuštanjem politike neutralnosti, Finska i Švedska nastoje ojačati vlastitu obranu i sigurnost, kao i doprinijeti istom u sklopu NATO saveza. Ruska invazija uvelike je utjecala na sigurnosno okruženje u Europi te ulaskom novih država članica u NATO savez omogućila bi se bolja pokrivenost na sjevernom i istočnom dijelu Europe (Vlada RH, 2022a). Ruska Federacija se fokusirala na invaziju Ukrajine što ju vojno i ekonomski iscrpljuje, te se samim time nema dovoljno kapaciteta kako bi se suprotstavila nekoj od potencijalnih država članica. Ipak, ovakve promjene u geopolitičkim aspektima odražavaju se i na odnose s Ruskom Federacijom. Prije agresije na Ukrajinu, NATO savez je težio stvaranju partnerskih odnosa s Rusijom. Od početka agresije na Ukrajinu, NATO savez i države partneri nastoje isključiti Rusiju pomoću vojnih, političkih i ekonomskih sankcija. Predviđa se kako bi se Finska i Švedska mogle susresti s posljedicama u slučaju priključivanja NATO savezu kroz prekid isporuke električne energije ili moguće sankcije po pitanju isporuke plina.

Kada je riječ o stavu Republike Hrvatske prema potencijalnim proširenjima, točnije aktualnom ulasku Finske i Švedske u NATO savez, izražava se pozitivan stav. Naime, Republika Hrvatska kao jedna od novijih članica Saveza, podržava sve aktivnosti koje pridonose jačanju savezništva i kolektivne obrane te samim time i podržavaju pristupanje novim članicama. Proširenjem NATO saveza na nove države članice smatra se kako „će NATO njihovim pristupanjem uvelike osnažiti svoj sjeverni i istočni bok obrane, zaokružiti područje sigurnosti u Skandinaviji i na Baltiku, a dobro uvježbane i dobro opremljene finska i švedska vojska značit će značajno jačanje ukupnih snaga Saveza.“ (Vlada RH, 2022a).

Prema tome, vidljivo je kako Republika Hrvatska podržava proširivanje NATO saveza jer povećanjem broja članica raste i sigurnost te mogućnost kolektivne obrane. Osim uključivanja Finske i Švedske, Ukrajina, Gruzija i Bosna i Hercegovina potencijalno mogu postati kandidatkinje za članstvo u NATO savezu. Uključivanjem Bosne i Hercegovine u NATO savez, Republika Hrvatska bi imala znatne koristi. Prvenstveno, članstvo Bosne i Hercegovine u međunarodnim organizacijama kao što su NATO savez i Europska unija, omogućilo bi povećanje sigurnosti na području zapadnog Balkana te bi se ojačala stabilnost na području hrvatske granice. Iako NATO savez promiče politiku otvorenih vrata, da bi neka država postala punopravna članica potrebno je da ispuni niz preduvjeta te da se donese jednoglasna odluka svih država članica Saveza (Vlada, 2021).

Novim strateškim konceptom NATO saveza koji je donesen u lipnju ove godine na summitu u Madridu naglasak se ponovno stavlja na kolektivnu obranu. Glavne zadaće temelje se na odvratanju i obrani, prevenciji i upravljanju krizama, te zajedničkoj sigurnosti (NATO, 2022a). Jedan od razloga vraćanja na hladnoratovski sustav kolektivne obrane pronalazi se u nepredvidivostima i nestabilnosti sigurnosnog okruženja, posebno kada je riječ o nedavnim događajima u Ukrajini. Agresija Ruske Federacije na Ukrajinu dodatno je ugrozila sigurnost euroatlantskog područja te na taj način neizravno pokazala agresiju prema transatlantskoj zajednici. Trenutno Ruska Federacija predstavlja najveću prijetnju NATO savezu, nastoji uspostaviti sfere utjecaja te se vojno integrirati s Bjelorusijom kako bi destabilizirala države u svom okruženju (NATO, 2022a). Upravo zbog tih izazova i promjena, NATO savez je prisiljen ponovno se prilagoditi novom okruženju kako bi i dalje održao sigurnost. Unatoč tomu, NATO savez ne predstavlja vojnu prijetnju Ruskoj Federaciji. Kako bi ostvario svoje glavne ciljeve, NATO savez nastoji ojačati odvratanje i obranu, otpornost na rusku agresiju te podržava države partnere kako bi se obranile od potencijalne agresije.

Dakle, vidljivo je kako NATO savez nastoji osigurati suverenitet i teritorijalni integritet država članica koristeći svobuhvatni pristup 360 stupnjeva. Tako NATO savez raspolaže s kombinacijom nuklearnih, konvencionalnih te proturaketnih obrambenih sposobnostima, ali i svemirskim i kibernetičkim sposobnostima. Na taj način, nastoji se ojačati obrambena pozicija i odvratanje od strane neprijatelja kako bi uklonili sve potencijalne prijetnje. Osim navedenog, NATO savez promiče i kolektivnu spremnost, sposobnost reagiranja i razmještanja te interoperabilnost zajedničkih snaga. Isto tako, s obzirom na svakodnevni napredak tehnologija,

potrebno je svakodnevna transformacija digitalnih sposobnosti i kibernetičke obrane (NATO, 2022a).

Uz to, naglasak se ponovno stavlja na nuklearno oružje. Ipak, svrha nuklearnog naoružanja ne temelji se na potencijalnoj uporabi, već isključivo kao jamstvo sigurnosti članica NATO saveza. NATO savez se posebno oslanja na nuklearne snage Sjedinjenih Američkih Država koje su raspoređene po Europi. Od ključne je važnosti Ugovor o zabrani proširivanja nuklearnog oružja jer je jedan od ciljeva NATO saveza stvoriti sigurnosno okruženje bez nuklearnog naoružanja. Osim nuklearnog naoružanja, NATO savez ističe borbu protiv terorizma kao jedan od najvažnijih aspekata kolektivne obrane. S obzirom na samu prirodu terorizma, teško je pronaći univerzalno rješenje, stoga NATO savez nastoji terorizmu pristupiti na različite načine, kombiniranjem mjera zaštite, prevencije te u konačnici, odvrćanjem (NATO, 2022a).

Prema tome, vidljivo kako NATO savez pojavom novih prijetnji, posebice onih koje dolaze od strane Ruske Federacije, mijenja svoju ulogu te se postupno okreće hladnoratovskom modelu kolektivne obrane i odvrćanju od prijetnji. Unatoč tomu, postoje određene razlike u odnosu na kolektivnu obranu tijekom Hladnog rata. Prvenstveno, naglasak više nije na naoružavanju te razmještanju nuklearnog arsenala, već se NATO savez na druge načine pokušava obraniti od potencijalnih prijetnji. Koristi se sofisticiranim metodama poput pristup 360 stupnjeva kojim se nastoji utjecati na sve aspekte države i društva, uz to uključuje nove, strateški ključne države u NATO savez. Unatoč tomu, nastoji zadržati glavni cilj, a to je sigurnost i stabilnost.

6. Zaključak

Misijom u Afganistanu Oružane snage Republike Hrvatske su pružile doprinos kroz misije ISAF i RSM, ali može se zaključiti kako je i Hrvatska imala određene koristi od sudjelovanja u misijama. Prvenstveno, sudjelovanje u misijama je pomoglo Hrvatskoj da lakše pristupi euroatlantskim organizacijama te da se na taj način približi zapadnim državama. Razlozi približavanju međunarodnim organizacijama mogu se pronaći u činjenici da je Hrvatska izašla iz rata te je kao takva bila oslabljena na svim područjima, a posebice na sigurnosnom te je htjela povećati razinu sigurnosti. Ipak, iako je pretendirala članstvu i približavanju međunarodnim organizacijama vidljivo je kako Hrvatska nije napravila puno po tom pitanju. Ako se promotre strateški dokumenti na području sigurnosti vidljivo je kako Hrvatska nije

imala strategije s područja nacionalne sigurnosti sve do 2002. godine. Strategija nacionalne sigurnosti, kao i Strategija obrane donesene su primarno kako bi se ispunili kriteriji koje je propisivao NATO savez za ulazak u punopravno članstvo. Stoga, može zaključiti kako su se ulaskom u Partnerstvo za mir ubrzali procesi koji su do tada bili izuzetno spori te su vodili prema članstvu u NATO savezu.

Vidljivo je kako je proces pristupanja Hrvatske NATO savezu u odnosu na države istočne Europe tekao vrlo sporo. Primarni razlog se odnosi na činjenicu kako je Hrvatska pokazivala tromost u donošenju strateških dokumenata, ali je prikazala spremnost za sudjelovanje u mirovnim misijama. Hrvatska vojska se kroz sudjelovanje u misijama, posebice u Afganistanu i na Kosovu, dodatno profesionalizirala, povećala se interoperabilnost sa saveznicima, kao i međusobna suradnja. Isto tako, treba spomenuti kako je Hrvatska kroz sudjelovanje u misijama pokazala kako je spremna ulagati u obranu i kako je odgovorna članica spremna odgovoriti na nadolazeće krize i izazove.

Završetkom ISAF misije te prelaskom na RSM, postupno se smanjivao broj hrvatskih vojnika u Afganistanu. Odlukom Hrvatskog sabora te povlačenjem hrvatske vojske iz Afganistana, sve se veći naglasak stavio na misiju na Kosovu (KFOR). Osim toga, zadnjih godina posebno su se istaknule aktivnosti ojačanje prednje prisutnosti (Enhanced Forward Presence, eFP) čiji je glavni cilj jačanje odvratanja i obrane NATO saveza, a odvijaju se na području istočnog dijela Europe. Promjene sigurnosnog okruženja na europskoj, ali i globalnoj razini dovele su do postupnog vraćanja modela kolektivne obrane. S obzirom da Republika Hrvatska također sudjeluje u misijama ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj i Litvi, vidljivo je kako je i Hrvatska spremna prilagođavati svoju ulogu u sklopu NATO saveza.

Prema svemu navedenom može se zaključiti kako je Hrvatska do 1995. bila pogođena ratom te kao takva bila primateljica sigurnosti te je od 1995. godine bila znatno oslabljena. Od tada Hrvatska se nastojala približiti euroatlantskim integracijama kroz uključivanje u organizacije i programe kao što su Vijeće Europe, Partnerstvo za mir i Akcijski plan za članstvo. Od velike je važnosti bilo i jačanje demokracije prelaskom s polupredsjednički na parlamentarni sustav vlasti. Uz to, izrazito važnu ulogu imale su mirovne misije jer je kroz njih Hrvatska pokazala da se unatoč nedavnim ratnim zbivanjima može mjeriti s ostalim državama članicama NATO saveza. Također, Hrvatska je u to doba u mnogočemu kasnila, ali je i dalje imala čvrsto

definiran cilj da pristupi euroatlantskim organizacijama odnosno NATO savezu te na taj način poveća vlastitu sigurnost, ali i svojim članstvom doprinese međunarodnoj sigurnosti.

7. Literatura

Barić, Robert (2000) Hrvatska i strategija za PFP. *Politička misao* 37(3): 171-175.

Barić, Robert (2004) Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma. *Polemos* 7 (13-14): 45-89.

Bilandžić, Mirko. (2008) Hrvatska vojska u međunarodnim odnosima. *Polemos* 11(22)11-27.

Cerone, John (2001) Minding the Gap: Outlining KFOR Accountability in Post-Conflict Kosovo. *European Journal of International Law* 12(3): 469–488.

Cvrtila, Vlatko (2000) Republika Hrvatska u euroatlantskoj zajednici. *Politička misao* 37(3): 167-170.

Cvrtila, Vlatko (2004) *Hrvatska i NATO*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja.

Cvrtila, Vlatko (2010) Zašto smo u Afganistanu? *Političke analize* 1(3): 31-36.

Deutsche Welle (2022) Što bi članstvo Finske i Švedske značilo za NATO? <https://www.dw.com/hr/%C5%A1to-bi-%C4%8Dlanstvo-finske-i-%C5%A1vedske-zna%C4%8Dilo-za-nato/a-61798555> Pristupljeno: 22.08.2022.

Domjančić, Stjepan (2009) Strateška razvojna vizija obrambenog sustava: konceptualizacija u hrvatskim uvjetima. U: Smerić, Tomislav i Sabol, Gabrijela (ur.). *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u Euroatlantskom kontekstu* (str. 51-74). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Hrvatski Sabor (2002) Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. *Narodne novine* 32.

Hrvatski sabor (2020) Odluka o sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske u operaciji potpore miru KFOR na Kosovu. *Narodne novine* 113.

Hrvatski sabor (2021) Nacrt prijedloga odluke o sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske u sklopu aktivnosti ojačane prednje prisutnosti NATO-a u Republici Litvi <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2021/Listopad/82%20sjednica%20VRH/82%20-%2013.2..docx> Pristupljeno: 18.08.2022.

Hrvatski sabor (2021a) Prijedlog odluke o sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske u sklopu aktivnosti ojačane prednje prisutnosti NATO-a u Republici Poljskoj https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-10/28/194102/PO_OSRH_NATO_POLJSKA.pdf Pristupljeno: 20.08.2022.

Hrvatski vojnik (2007) ISAF – izgraditi mir i povjerenje <https://hrvatski-vojn timer.hr/isaf-izgraditi-mir-i-povjerenje/> Pristupljeno: 12.07.2022

Hrvatski vojnik (2018) Ispraćen 1. HRVCON u NATO-ovu operaciju potpore miru Sea Guardian <https://hrvatski-vojn timer.hr/ispracen-1-hrvcon-u-nato-ovu-operaciju-potpore-miru-sea-guardian/> Pristupljeno: 18.08.2022.

Johnsen, William T. i Young, Thomas-Durell (1994) Partnership for peace: Discerning fact from fiction. *Strategic studies institute*.

Kupchan, Charles A. i Kupchan, Clifford A. (1995) The Promise of Collective Security. *International Security* 20(2): 52-61.

Kurečić, Petar (2008) Usporedba geopolitičkog značenja post-hladnoratovskih krugova proširenja NATO-a. *Suvremene teme* 1(1): 91-108.

Kurečić, Petar (2012) *Geopolitika i geoekonomija suvremenog NATO-a*. Zagreb: STAJER GRAF d.o.o.

Lončar, Marija (2010) Korištenje dokumentarnih izvora u sociološkim istraživanjima. *Godišnjak Titius* 3 (3): 229-239.

Magaš, Damir (2004) Kraj hegemonije i dominacije u Jugoistočnoj Europi. *Geoadria* 9 (2): 173-182.

Miškuljin, Ivica (2011) Republika Hrvatska i mirovna operacija Ujedinjenih naroda: kada, kako i zašto je došlo do njezine realizacije? *Historijski zbornik* 64 (1): 121-159.

MORH (2012) Izvješće o sudjelovanju pripadnih Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnoj operaciji u Afganistanu (ISAF) od 1. rujna 2010. do 31. ožujka 2012. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/43.%20-%2019b.pdf>

Pristupljeno: 11.07.2022.

MORH (2010) Zakonske osnove <https://www.morh.hr/zakonske-osnove/> Pristupljeno: 06.08.2022.

MORH (2017) Hrvatski sabor donio Strategiju nacionalne sigurnosti RH <https://www.morh.hr/hrvatski-sabor-donio-strategiju-nacionalne-sigurnosti-rh/> Pristupljeno: 06.08.2022.

MORH (2017a) Strategija nacionalne sigurnosti https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2019/09/strategija_nacionalne_sigurnosti_2017.pdf Pristupljeno: 06.08.2022.

MORH (2019) NATO aktivnost ojačane prednje prisutnost (Enhanced Forward Presence, eFP) <https://www.morh.hr/nato-aktivnost-ojacane-prednje-prisutnost-enhanced-forward-presence-efp/> Pristupljeno: 15.08.2022.

MORH (2019a) NATO misija IRAK (NMI) <https://www.morh.hr/nato-misija-irak-nmi/> Pristupljeno: 18.08.2022.

MORH (2020) Svečani doček 12. hrvatskog kontingenta iz misije Resolute Support u Afganistanu <https://www.morh.hr/svecani-docek-12-hrvatskog-kontingenta-iz-misije-resolute-support-u-afganistanu-2/> Pristupljeno: 10.07.2022.

MORH (2022) Potvrđena spremnost pripadnika 37. HRVCON za KFOR i deklariranih snaga BGMP I <https://www.morh.hr/potvrdena-spremnost-pripadnika-37-hrvcon-za-kfor-i-deklariranih-snaga-bgmp-i/> Pristupljeno: 16.07.2022.

Morh.hr (2013) Deset godina OS RH u operaciji ISAF u Afganistanu <https://www.morh.hr/28022013-deset-godina-os-rh-u-operaciji-isaf-u-afganistanu/> Pristupljeno: 14.07.2022.

NATO (2022) NATO and Afghanistan https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
Pristupljeno: 10.07.2022.

NATO (2022a) NATO 2022 Strategic Concept
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
Pristupljeno: 23.08.2022.

NATO (2022a) ENHANCED FORWARD PRESENCE (EFP)
<https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp> Pristupljeno: 18.08.2022.

NATO/KFOR <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/history> Pristupljeno: 01.07.2022.

Obris.org (2016) Ne smanjuje se prisutnost OS RH u Afganistanu <https://obris.org/hrvatska/ne-smanjuje-se-prisutnost-os-rh-u-afganistanu/> Pristupljeno: 12.07.2022.

Obris.org (2020) Hrvatska vlada o misijama: novosti za KFOR i SNMCMG 2
<https://obris.org/hrvatska/vlada-o-misijama-novosti-za-kfor-i-snmcmg-2/> Pristupljeno:
14.07.2022.

Obris.org (2020) Hrvatsko svodenje računa nakon Afganistana
<https://obris.org/hrvatska/hrvatsko-svodenje-racuna-nakon-afganistana/> Pristupljeno:
14.07.2022.

Obris.org (2022) Prvi HRVCON u HUN eVA BG – pripreme za „Brave Warrior“
<https://obris.org/hrvatska/prvi-hrvcon-u-hun-eva-bg-pripreme-za-brave-warrior/> Pristupljeno:
18.08.2022.

Osmani, Shaip (2014) KFOR Mission in Kosovo and its future. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 5(19): 350-354.

Sabina Crisen. Meeting Report #256. <https://www.wilsoncenter.org/publication/256-croatia-and-euro-atlantic-integration> Pristupljeno: 01.07.2022.

Schneider, Peter (2000) *The evolution of NATO: The Alliance's Strategic Concept And Its Predecessors, 1945-2000*. Monterey, California.

Tatalović, Siniša (1995) NATO, partnerstvo za mir - položaj i perspektive zemalja istočne i jugoistočne Europe. *Politička misao* 32 (2): 19-37.

- Tatalović, Siniša (2003) Hrvatska i NATO. *Međunarodni problemi* 55 (2): 203-222.
- Tatalović, Siniša (2011) Treba li Hrvatskoj nova strategija nacionalne sigurnosti. *Političke analize* 2 (6): 34-37.
- Tristan Dreisbach (2016) Preparing for Peace: Croatia rethinks national defense, 2000 – 2003. *Innovations for Successful Societies*.
- Turek, Franjo (2001) Prioriteti vanjske politike Republike Hrvatske. *Politička misao* 38 (2): 185-196.
- Vego, Milan (2009) Uz šezdesetu godišnjicu NATO-a. *Hum* (5): 292-313.
- Vlada RH (2021) Ministar Grlić Radman: BiH u NATO-u i EU-u preduvjet za stabilnost Hrvatske i ostatka Unije <https://vlada.gov.hr/vijesti/ministar-grlic-radman-bih-u-nato-u-i-eu-u-preduvjet-za-stabilnost-hrvatske-i-ostatka-unije/33465> Pristupljeno: 23.08.2022.
- Vlada RH (2021a) Prijedlog odluke o sudjelovanju Oružanih snaga Republike Hrvatske u operaciji potpore miru „Sea Guardian“ u Sredozemlju <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2021/Listopad/82%20sjednica%20VRH/82%20-%2013.3..docx> Pristupljeno: 28.08.2022.
- Vlada RH (2022) Banožić u Poljskoj zahvalio hrvatskim vojnicima na angažmanu u misiji NATO-a <https://vlada.gov.hr/vijesti/banozic-u-poljskoj-zahvalio-hrvatskim-vojnima-na-angazmanu-u-misiji-nato-a/33711> Pristupljeno: 20.08.2022.
- Vlada RH (2022a) Grlić Radman: Ulazak Finske i Švedske u NATO ojačat će kolektivnu obranu <https://vlada.gov.hr/vijesti/grlic-radman-ulazak-finske-i-svedske-u-nato-ojacat-ce-kolektivnu-obranu/35788> Pristupljeno: 23.08.2022.
- Wilson Center (2002) Transcript of Ivica Račan speech, edited by EES Program Associate
- Zakon.hr (2019) <https://www.zakon.hr/z/334/Zakon-o-obrani> Pristupljeno: 18.06.2022.
- Žunec, Ozren (1998) Rat u Hrvatskoj 1991.-1995. Prvi dio: Uzroci rata i operacije do sarajevskog primirja. *Polemos* 1(1): 57-87.

Sažetak

Ovaj se rad bavi transformacijom NATO saveza iz sustava kolektivne obrane prema sustavu kolektivne sigurnosti s posebnim naglaskom na misije potpore miru. Promjene koje su se tada odvijale na globalnoj razini, prisilile su NATO savez da proširi svoje zadaće kako bi osigurao svoje prisustvo u međunarodnoj zajednici. U sklopu toga, prikazat će se razvoj Republike Hrvatske od primateljice pomoći za vrijeme ratnih zbivanja, sve do pružateljice pomoći nedugo nakon osamostaljenja. Završetkom rata u Hrvatskoj te njezinim osamostaljenjem Hrvatska počinje intenzivno raditi na približavanju članstva u međunarodnim organizacijama. Vidljivo je kako je želja za proširenjem NATO saveza dolazila s dvije strane. S jedne strane osnivanjem Partnerstva za mir NATO je nastojao olakšati potencijalnim članicama ulazak u Savez, te s druge strane države su izradom nacionalnih strateških dokumenata pokušale zadovoljiti sve kriterije. Uz to, Hrvatska se nastojala istaknuti kroz sudjelovanje u mirovnim misijama. Vidljivo je kako se Hrvatska već 2003. godine priključila mirovnoj misiji u Afganistanu, iako je tek 2009. godine postala punopravna članica NATO saveza. Od tada, pa sve do danas Republika Hrvatska je sudjelovala u nizu misija i aktivnosti NATO saveza. Stoga, kroz rad se nastoji odgovoriti na pitanje: Što je utjecalo na to da se Hrvatska koja je do 1995. godine bila primateljica sigurnosti transformira u pružateljicu sigurnosti u okviru mirovnih misija NATO saveza? Kako bi pronašao odgovor, bilo je potrebno sagledati tadašnje okruženje, utjecaj NATO saveza, ali i strateške dokumente koji su također utjecali na položaj Hrvatske na međunarodnom planu.

Ključne riječi: NATO, transformacija, kolektivna obrana, kolektivna sigurnost, Partnerstvo za mir, Strategija nacionalne sigurnosti, mirovne misije

Abstract

This paper deals with the transformation of the NATO alliance from a system of collective defense to a system of collective security with special emphasis on peace support missions. The changes that took place at the global level forced the NATO alliance to expand its tasks in order to ensure its presence in the international community. As part of this, the development of the Republic of Croatia will be shown from the recipient of aid during the war to the provider of aid shortly after independence. With the end of the war in Croatia and its independence, Croatia began to work intensively on approaching membership in international organizations. It is visible that the desire to expand the NATO alliance came from two sides. On the one hand, by establishing the Partnership for Peace, NATO tried to facilitate for potential members to enter the Alliance, and on the other hand, the countries tried to meet all the criteria by creating national strategic documents. In addition, Croatia tried to stand out through participation in peacekeeping missions. It is visible that Croatia already joined the peacekeeping mission in Afghanistan in 2003, although it became a full member of the NATO alliance in 2009. Since then, until today, the Republic of Croatia has participated in a series of missions and activities of the NATO alliance. Therefore, the paper tries to answer the question: What influenced the transformation of Croatia, which until 1995 was a recipient of security, into a provider of security within the peacekeeping missions of the NATO alliance? In order to find the answer, it was necessary to look at the environment at that time, the influence of the NATO alliance, but also the strategic documents that also influenced Croatia's position on the international level.

Key words: NATO, transformation, collective defense, collective security, Partnership for Peace, National Security Strategy, peacekeeping missions